PURITEKA 5/2016, Tema broja: Arhitektura – Problemi današnje arhitektonske prakse

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2016**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:977244

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository

DAN POVIJESTI
UMJETNOSTI

PURITEKA

BROJ 5 / VOL 5

E-KNJIGA DANA POVIJESTI UMJETNOSTI U RIJECI
E-BOOK OF ART HISTORY DAY IN RIJEKA

PURITEKA

ARHITEKTURA - PROBLEMI DANAŠNJE ARHITEKTONSKE PRAKSE
ARCHITECTURE - PROBLEMS OF ARCHITECTURAL PRACTICE TODAY

E-KNJIGA
DANA POVIJESTI UMJETNOSTI U RIJECI

E-BOOK
OF ART HISTORY DAY IN RIJEKA

Broj 5

Volume 5

Klub studenata povijesti umjetnosti

društvo povjesničara UMJETNOSTI RIJEKE

Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Rijeka, 2016.

PURITEKA

E-KNJIGA DANA POVIJESTI UMJETNOSTI U RIJECI

E-BOOK OF ART HISTORY DAY IN RIJEKA

BROJ 5/2016

VOLUME 5/2016

ISSN 1848 - 7483

UKD 7(091)
738.5

E-knjiga izlazi jedanput godišnje
E-book is published annually

Postavljeno na mrežu / Uploaded to web:
prosinac, 2016. / December, 2016

Nakladnici

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci /
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Rijeka

Društvo povjesničara umjetnosti Rijeke /
Association of Art Historians of Rijeka

Za nakladnike

Ines Srdoč Konestra
Jolanda Todorović

Uredništvo / Editors

Maja Cepetić Rogić
Mia Krneta

Urednički odbor / Editorial Board

Marina Vicelja Matijašić
Luka Skansi
Nikolina Dostal
Kristina Eterović

Jezična savjetnica za hrvatski jezik/
Editor for Croatian Language

Zana Dragičević

Naslovnica / Cover

Mia Krneta
Sanja Jovanović

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak /
Design and text preparation

Sanja Jovanović

Adresa uredništva / Address of editor

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišna avenija 4, 51000 Rijeka, Hrvatska /

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Sveučilišna avenija 4, 51000 Rijeka, Croatia

DAN POVIJESTI UMJETNOSTI

UNITEC

SADRŽAJ / CONTENTS

Uvodna riječ / Foreword 2

Mia Krneta 4
Šesti Dan povijesti umjetnosti u Rijeci / The Sixth Art History Day in Rijeka

Nikolina Dostal 8
Izložba fotografija "Novo u starom" / Photography Exhibition „The New in the Old"

Vladi Bralić 20
Tri pitanja i tri odgovora za kvalitetnije razumijevanje metode rekonstrukcije zgrade Astronomskog centra u Rijeci / Three Questions and Three Answers for Better Understanding of the Reconstruction Methods Applied at the Astronomical Centre Rijeka

Nikolina Jelavić Mitrović 26
Sudar baština - modeli prezentacije muzejskih postava unutar povijesnih građevina / Heritage Collision: Presentation Models of Museum Collections in Historical Buildings

Lea Knežević, Robert Predovan 34
Radnička naselja u Rijeci – Turnić i Ogranak / Workers' Housing in Rijeka – Turnić and Ogranak

Dušan Kostić, Alen Kos 42
Idejni projekt baptističke crkve „Riječ i život" u Rijeci / The Concept Design of the Baptist Church "Word and Life" in Rijeka

Igor Rožić 48
Nova industrijska arhitektura – projekt JGL 2.0 / New Industrial Architecture: Project JGL 2.0

Marko Smoljan 54
Rad riječkih studenata PUM-a na projektu „Kultura građenja kroz stoljeća na hrvatskim otocima" / The Rijeka Art History Students' Contribution at the project „The Culture of Building on the Croatian Islands through Centuries"

Maruša Zorec 62
Obnova Plečnikove kuće u Ljubljani / Prenova Plečnikove hiše v Ljubljani / The Reconstruction of Plečnik's House in Ljubljana

Program šestog Dana povijesti umjetnosti / Programme of the Sixth Art History Day 73

Zahvale / Acknowledgements 74

Uvodna riječ / Foreword

Zadovoljstvo nam je predstaviti peti broj PURITEKE, e-knjige Dana povijesti umjetnosti u Rijeci, manifestacije koja se održava jednom godišnje na izabranu temu.

Danu su prethodile pripreme koje su podrazumijevale angažman profesora Odsjeka za povijest umjetnosti, članova Društva povjesničara umjetnosti Rijeke, članova Kluba studenata povijesti umjetnosti ARTeFACT te suradnju s Društvom arhitekata Rijeka, Centrom za industrijsku baštinu i Muzejom moderne i suvremene umjetnosti. Kao i svake godine, organizirana su predavanja, radionice i tribina, a drugu godinu zaredom proveden je fotografski natječaj, namijenjen studentima hrvatskih visokih učilišta, koji je rezultirao izložbom fotografija na temu interpolacija u arhitekturi.

U petom izdanju PURITEKE donosimo pregled šestog Dana povijesti umjetnosti te tekstove sudionika (predavača) manifestacije.

Ispred uredništva,

Mia Krneta

MIA KRNETA

Filozofski fakultet u Rijeci, student /
Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, student

Šesti Dan povijesti umjetnosti u Rijeci /
Sixth Art History Day in Rijeka

Šestu godinu zaredom, potaknuti željom za nadopunjavanje sadržaja studija povijesti umjetnosti, studenti Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci okupljeni u Klub studenata povijesti umjetnosti ARTeFACT, organizirali su 18. ožujka 2016. godine šesti Dan povijesti umjetnosti. Kroz ovogodišnju temu ,,Arhitektura – Problemi današnje arhitektonske prakse" propitivao se odnos suvremene i povijesne arhitekture, uloga dizajna u arhitekturi, primjeri lokalnih suvremenih arhitektonskih ostvarenja te njihovo značenje.

Program VI. Dana povijesti umjetnosti otvoren je izlaganjem riječkog arhitekta Idisa Turata na temu ,,Arhitektura konteksta". Tumačeći slojevitost arhitekture kao sastavnog dijela života, uveo nas je u temu cijelog Dana povijesti umjetnosti. U izlaganju slovenske arhitektice, profesorice ljubljanskog Arhitektonskog fakulteta, Maruše Zorec „Slojevi starih i novih vremena" upoznali smo se s primjerima suvremenih arhitektonskih obnova povijesnih zdanja. Istaknuvši međuodnos suvremene i povijesne arhitekture, Maruša Zorec potakla nas je na raspravu o problemu očuvanja i uništavanja povijesnih zdanja pri obnovama. Marko Smoljan, student Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci temom „Rad riječkih studenata PUM-a na projektu 'Stoljetna arhitektura na jadranskim otocima'" predstavio je kolektivan studentski rad u okviru međunarodnog projekta i izložbe „Kultura građenja kroz stoljeća na hrvatskim otocima" u suradnji s bečkim osiguravajućim društvom *Vienna Insurance group* u okviru programa *Architektur im Ringturm*. Zagrebačka dizajnerica, Nikolina Jelavić Mitrović temom „Sudar Baština – modeli prezentacije suvremenih postava unutar povijesnih građevina" ponovno je ukazala na odnos suvremenog i povijesnog u arhitekturi s naglaskom na prezentiranje muzejske građe suvremenim tehnologijama u povijesnim zdanjima. Posljednji izlagači bili su studenti riječkog Odsjeka za povijest umjetnosti, Lea Knežević i Robert Predovan koji su predstavili prošlogodišnji rad studenata treće godine preddiplomskog studija na kolegiju „Povijest suvremene arhitekture" temom „Radnička naselja u Rijeci – Turnić i Ogranak". Ovo izlaganje potaknulo je raspravu koja je iznijela zaključke o vrijednosti i ovih, relativno nedavnih arhitektonskih ostvarenja koja su pri suvremenim obnovama podložna nagrđivanju i uništavanju, a njome je zaključena prva sekcija programa VI. Dana povijesti umjetnosti.

Po završetku prvog dijela programa otvorena je izložba „Novo u starom" koja je nastala kao rezultat fotografskog natječaja namijenjenog svim redovitim studentima Republike Hrvatske. Ovom drugom samostalnom izložbom Kluba studenata povijesti umjetnosti ARTeFACT kroz odabrane serije fotografija prikazani su primjeri moderne i suvremene interpolacije u povijesnu arhitekturu uz propitivanje tog međuodnosa.

U poslijepodnevnom dijelu programa održane su dvije radionice i stručno vodstvo. Na radionici ,,Šarengrad" učenici 4.C razreda Osnovne škole ,,Vladimir Gortan" uz pomoć studentica Odsjeka za povijest umjetnosti i članica Kluba ARTeFACT, Nikolinu Dostal i Katerinu Jovanović izrađivali su modele zamišljenih građevina koje su potom objedinili u maketu grada i dodijelili mu novo ime „Čudnograd". Druga radionica, ,,Čitanje uzoraka", provedena je u suradnji s Društvom arhitekata Rijeka uz voditeljicu dipl. ing. arh. Goranu Stipeč te studente i članove Kluba ARTeFACT, Marina Bolića i Maria Pintarića. Učenici srednjih škola iščitavali su apstraktne uzorke pročelja riječkih suvremenih i povijesnih građevina te ih interpretirali u različitim likovnim tehnikama. Stručno terensko vodstvo ,,Industrijska ulica – Putem riječke industrijske priče" provedeno je u suradnji s Centrom za industrijsku baštinu te uz voditeljicu mag. Ivanu Golob te studenticu i članicu Kluba ARTeFACT, Petru Štefičar. Vodstvo je pobudilo interes ponajviše stanovnika treće dobi koji su se prilikom posjeta nekadašnje tvornice Torpedo, Vile

Whitehead, rafinerije nafte INA, Hotela Emigrant, Svjetionika i Ljuštionice riže prisjetili vremena u kojem su radili u nekom od ovih pogona pa su i oni nama ispričali pokoju zanimljivost.

Završni dio programa VI. Dana povijesti umjetnosti, tribina na temu ,,Problemi današnje arhitektonske prakse" održan je u večernjim satima u prostoru Malog salona, Muzeja moderne i suvremene umjetnosti. Gostujući izlagači tribine koju je moderirala Lidija Butković Mićin bili su riječki arhitekti Gordan Resan, Dušan Kostić, Igor Rožić i Vladi Bralić. Arhitekt i predsjednik Društva arhitekata Rijeka, Gordan Resan, temom „Rad Društva arhitekata Rijeka i provođenje arhitektonskih natječaja" uveo nas je u temu tribine predstavivši princip provođenja arhitektonskih natječaja i ulogu DAR-a u aktualnim lokalnim projektima. Dušan Kostić upoznao nas je s konceptom projekta Baptističke crkve na Zametu u Rijeci, Igor Rožić protumačio je ideju i realizirani projekt Novog kompleksa JGL Svilno 2 u Rijeci, a naposljetku tribina pa samim time i cjelodnevni program VI. Dana povijesti umjetnosti zaključen je „s pogledom na zvijezde" u izlaganju riječkog arhitekta Vladija Bralića o zgradi Astronomskog centra u Rijeci.

Ovogodišnji Dan povijesti umjetnosti organizirali su studenti Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci, ujedno i članovi Kluba studenata povijesti umjetnosti ARTeFACT, u suradnji s matičnim Odsjekom, Centrom za ikonografske studije, Društvom povjesničara umjetnosti Rijeke te uz financijsku potporu Studentskog kulturnog centra Rijeka i Grada Rijeke. Velik broj posjetitelja VI. Dana povijesti umjetnosti, uz prisjećanje na prošlogodišnja postignuća, dokaz je kvalitete rada riječkih studenata povijesti umjetnosti.

Ovim putem zahvaljujemo se svim suradnicima i izlagačima koji su nam pomogli u ostvarivanju ovog VI. Dana povijesti umjetnosti, a posebice se zahvaljujemo profesorima: Marini Vicelji Matijašić, Luki Skansiju te Maji Cepetić Rogić.

Postavljanje izložbe "Novo u starom"

Idis Turato - "Arhitektura konteksta"

Radionica “Šarengrad”

Radionica “Čitanje uzoraka”

Stručno terensko vodstvo ,,Industrijska ulica – Putem riječke industrijske priče”

NIKOLINA DOSTAL

Filozofski fakultet u Rijeci, student /
Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, student

Izložba fotografija "Novo u starom" /
Photography Exhibition "The New in the Old"

Izložba „Novo u starom“ druga je izložba Kluba studenata ARTeFACT održana kao dio VI. Dana povijesti umjetnosti. Izložba je rezultat fotografskog natječaja namijenjenog redovitim studentima visokih učilišta Republike Hrvatske. Od dvadeset prijavljenih studenata i ukupno preko osamdeset fotografija, stručni žiri u sastavu: Sabina Salamon (Muzej moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci), Maja Cepetić Rogić (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci), Margita Cvijetinović Starac (Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja), Luka Skansi (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci) i Anamarija Komesarović (studentica Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci), odabrao je devet izlagača. Natječajem je predviđeno da autori predaju seriju fotografija kojima prikazuju odnos stare i suvremene arhitekture te njihov sklad ili nesklad, odnosno interpolacije novih građevina u povijesne gradske jezgre. Osim poštivanja teme, tražila se kreativnost te usklađenost i koherentnost serije fotografija. Nagradu je odnijela Martina Vuković, studentica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sa serijom naziva „Gužva“. Veći odaziv na fotonatječaj i posjećenost izložbe odraz su uspješnosti rada Kluba.

Izložba je bila otvorena od 18. do 30. ožujka na drugom katu Filozofskog fakulteta u Rijeci. Osim odabranih autora na dan otvaranja izložbe bili su prikazani radovi svih prijavljenih u obliku projekcije na zidu.

Prenosimo dio teksta kataloga izložbe autorice Katerine Jovanović:

Ante Jurjević *donosi „montipajtonovski moment“ kojim želi poručiti da je nastupilo nešto potpuno drugačije. Nekada su nam misli vrludale oko kamenih zdanja, a danas nam staklene opne pružaju vlastiti odraz. Kako bilo, svrha im je zajednička: sačuvati intimu od javne gradske vreve. S druge strane,* ***Bruno Krneta*** *fokusira oko objektiva na građevine čija izgradnja predstavlja postavljanje svojevrsnih spomenika na razinu postignutog znanja, tehnologije te povezanosti čovjeka s prirodnim izvorima materijala.* ***Dunja Sloković*** *prikazuje moderno „bahaćenje“ koje preuzima dominaciju i istodobno ruši sklad ulice ili ju pak upotpunjuje. Staklene opne, u očima* ***Gabriele Zec****, reflektiraju postojeću izgradnju te je time prihvaćaju, podređuju joj se, ali je i nadopunjuju.* ***Karla Tavić*** *svojom serijom fotografija naglašava kako se okolina može prihvatiti ili se od nje ograditi, ali se nikako ne može ignorirati, dok* ***Martina Vuković*** *prihvaća modernu arhitekturu koja progovara o interpolaciji kao životnom, dramatičnom, apokaliptičnom, u konačnici i sveprisutnim elementom.* ***Mateja Parlov*** *savršenom igrom vertikalnih i horizontalnih linija arhitekture prikazuje idiličan suživot „nekad i sad“ gradnje. Ipak, ponekad nerealnim akcijama pridonosimo kulturocidu, a neprimjerenim rješenjima uprizorujemo ljudsku nepromišljenost i brzopletost nastalu uslijed nedostatka kreativnosti i želje za dobrim dijalogom – na to u svom rodnom Splitu nailazi* ***Mirela Plenković****. Zaključno,* ***Tomislav Šubić*** *svjedoči u korist predstavnika dijametralno različitih arhitektonskih izraza – što po stilu, a što po vremenu nastanka i optimistično poručuje kako stroga geometrijska arhitektura ne negira važnost starije, već kako jedna naspram druge egzistiraju potpuno slobodno i neovisno.*

Održavanje ovakvog tipa izložbi korisno je za organizatore i za sudionike. Članovi Kluba dobivaju priliku da se uz vodstvo mentora okušaju u praktičnim zadacima svoje struke i prošire znanje stečeno na fakultetu. S druge strane, sudionici prijavom na fotografski natječaj također stječu neka nova iskustva i dobivaju priliku za izlaganje svojih radova. Osim toga, prijavom na natječaj studenti postaju uključeniji u temu kreativno istražujući njene mogućnosti. Ovakav kreativan pristup koristi podjednako sudionicima i organizatorima s obzirom da nerijetko dolazi do situacija u kojima sudionici svojom kreativnošću ukazuju na neke nove perspektive iz koje se zadana tema može promatrati. Na taj način izložba čini zanimljivu nadopunu sadržaju programa Dana povijesti umjetnosti.

DAN POVIJESTI **UMJETNOSTI**

Ante Jurjević, Odjel za matematiku Sveučilišta u Rijeci
A sad nešto potpuno drugačije, 2015.-2016.

„Rijeka je jako slojevit grad pun prozora. I u toj cijeloj riječkoj slojevitosti prozore je valjalo predstaviti trima različitim kontrastnim scenama.“

Bruno Krneta, Fakultet ekonomije i turizma Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
Simbioza u kamenu i staklu
***(Prikrivanje, Priklanjanje, Uglavljivanje, Simbioza)*, 2016.**

„Ova serija fotografija pokazuje naš odnos prema (...) ostavštini – nastojimo ju očuvati i istaknuti, no istovremeno je zaklanjamo i umanjujemo njezinu veličinu.“

Dunja Sloković, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
***Interpolacije Zagreba*, 2016.**

Gabriela Zec, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
***Interpolacija u refleksiji, refleksija u interpolaciji*, 2016.**

„Način na koji je novo inkorporirano u staro prenešeno je nedoslovnim jezikom - refleksijom.“

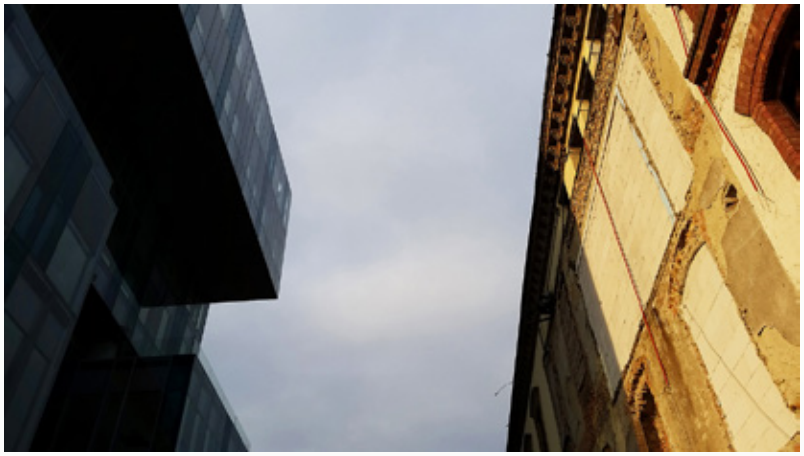

Karla Tavić, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
***Plavec, Šosterič, 3LHD, Podrecce, Tajder,* 1983.-2014.**

„Neprimjetno uklapanje ili bahato isticanje“

Martina Vuković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
***Gužva*, 2013.**

„Napučenost najrazličitijih povijesno-arhitektonskih stilova (ne)uredno se smješta između planina i mora stvarajući blagu nervozu kroz dinamiku oblika. Horror vacui vrišti kroz šarolikost sljedeće fotografije, gdje planine i more više ne stanu u horizont, a nervoza i dalje raste. Konačno, u posljednjem prikazu događa se naočigled samo stilski klimaks naglašen punim mjesecom. Interpolacije su životne, dramatične, apokaliptične – sveprisutne.“

Mateja Parlov, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
***Raslojavanje grada,* 2016.**

Mirela Plenković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
***Billa nekoć palača, Komadić Mediterana, Dijalog, Ostakljeni bastion*, 2016.**

Tomislav Šubić, Odjel za informatiku Sveučilišta u Rijeci
***Dva lica*, 2015.**

„Prkos dva lica, dvije su različite priče i dva predstavnika različitih arhitektura."

VLADI BRALIĆ

d.i.a. / B.A.E.

Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, student

Tri pitanja i tri odgovora za kvalitetnije razumijevanje metode rekonstrukcije zgrade Astronomskog centra u Rijeci* / Three Questions and Three Answers for Better Understanding of the Reconstruction Methods Applied at the Astronomical Centre Rijeka

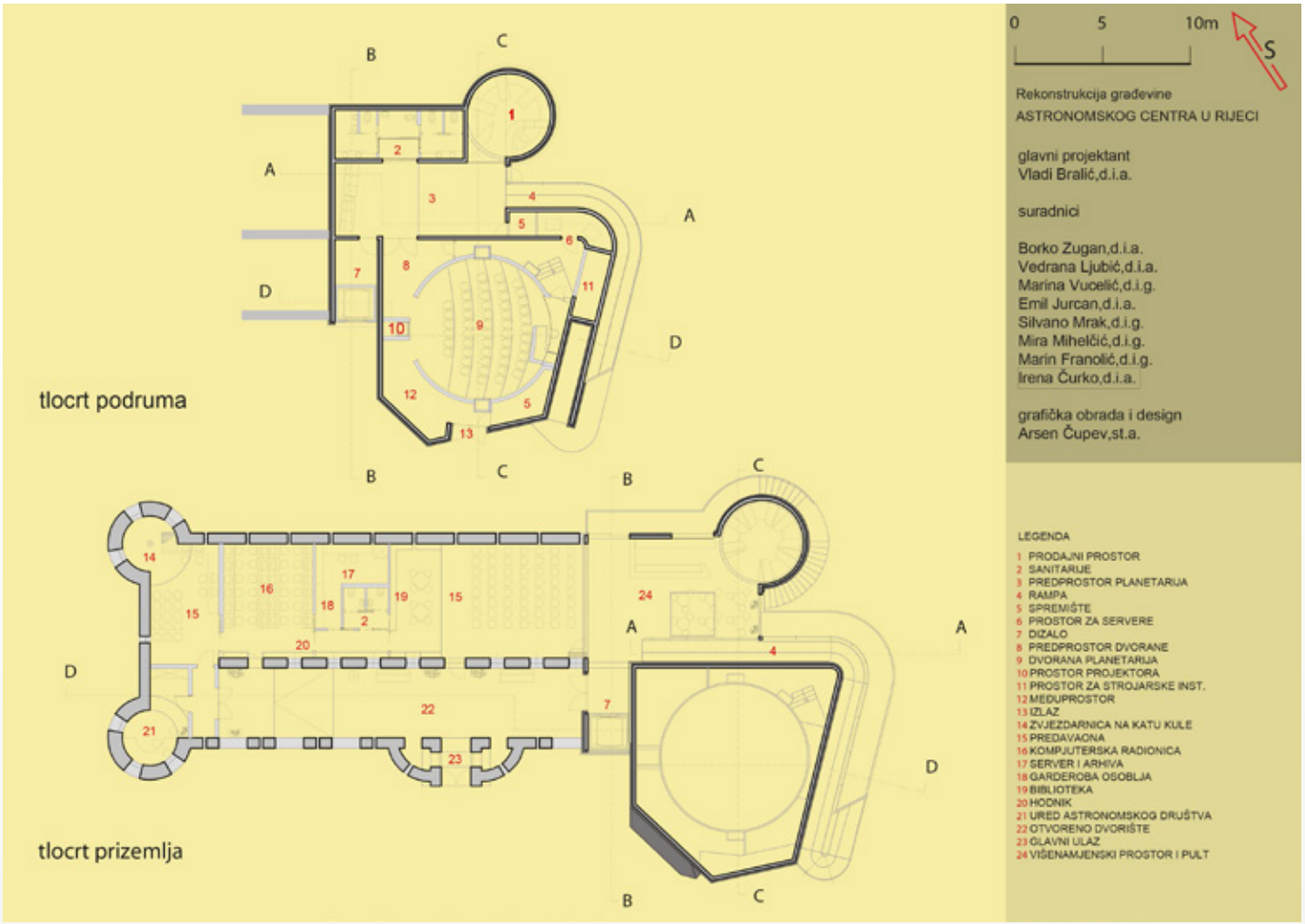

Astronomski centar u Rijeci, rekonstrukcija građevine, tlocrt podruma i prizemlja

Prvo pitanje: Je li kompliciranо vršiti preinake na postojećoj zgradi koju je potrebno privesti novoj namjeni?

Preinake postojeće zgrade mogu biti zahtjevne, osobito ukoliko je uslijed promjene ili gubitka namjene prekinut kontinuitet prostorne opstojnosti zgrade kao arhitektonske cjeline te je potrebno uspostaviti novu prostornu privlačnost. Međutim, ukoliko se na povijesnoj zgradi intervenira na način da se ona dograđuje suvremenim dodatkom tada je postupak još složeniji i može se definirati kao svojevrsna arhitektonska interpolacija.

U našem slučaju, staru vojnu utvrdu iz II. svjetskog rata trebalo je privesti suvremenoj namjeni astronomskog centra, a potom tu građevinu nadograditi novim sadržajem planetarija. Složenost zahvata ogledala se prvenstveno u činjenici da je postojećoj zgradi trebalo pridodati novi volumen na način da se u konačnici postigne cjelovitost dojma.

Valja upozoriti kako su u direktnom kontaktu stare i nove strukture, moguće arhitektonske greške i opasnosti nerazumijevanja. Tako se mogu ostvariti sve pretpostavke dobre interpolacije, i u volumenima i u masama, ritmu i rasteru otvora i u strukturi i materijalu, a da neposredni dodir novoga sa starim postane brazgotina koja nikad ne zacjeljuje.

Jesmo li smo našom intervencijom na staroj vojnoj utvrdi postigli određeni stupanj arhitektonske ravnoteže? Na to pitanje istinito će odgovoriti samo sud vremena.

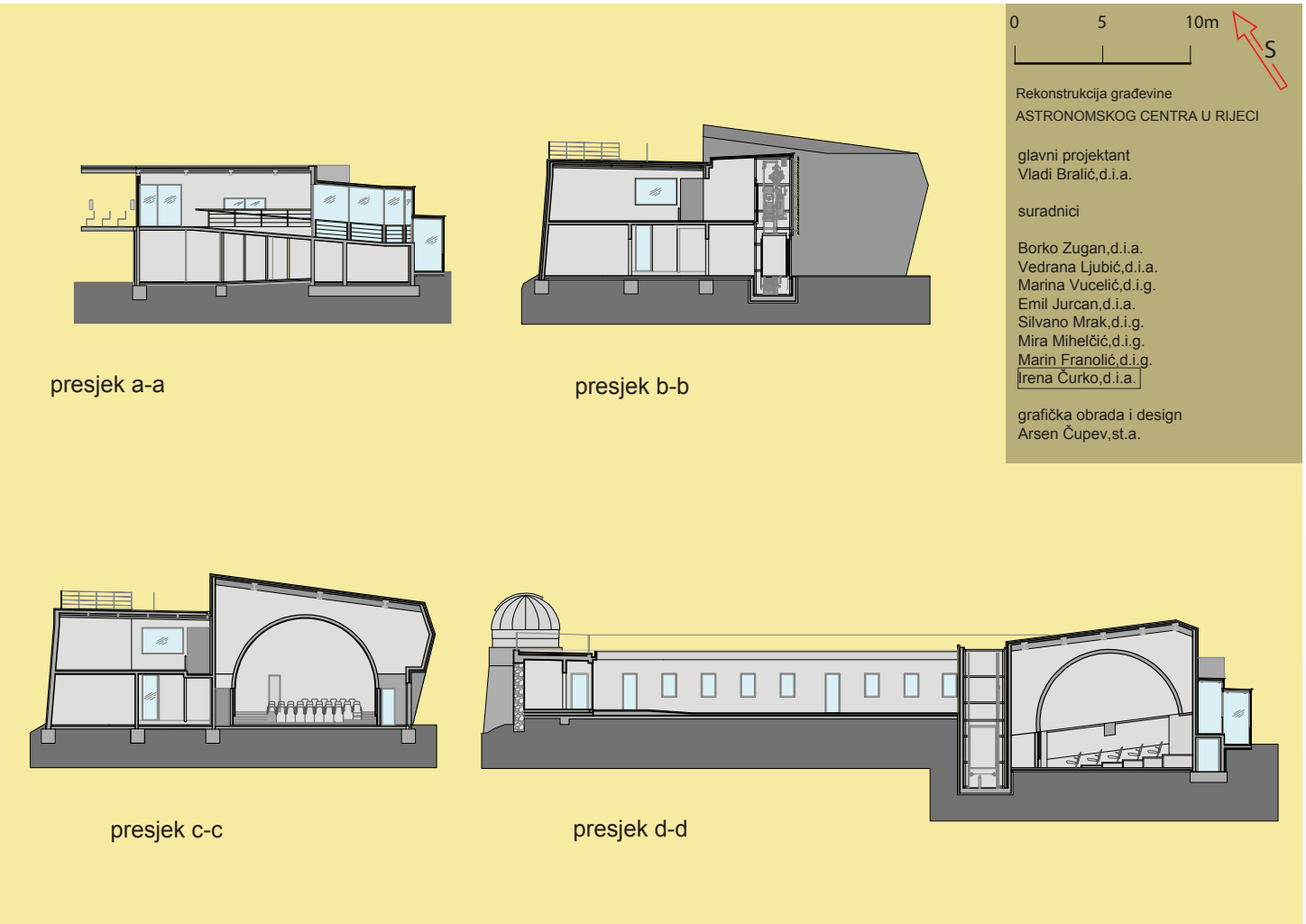

Astronomski centar u Rijeci, rekonstrukcija građevine, presjeci

Drugo pitanje: Kakav je arhitektonski oblik i kakva je građevinska konstrukcija zgrade planetarija koja je pridodana kao nova struktura postojećem korpusu stare vojne utvrde?

Nova zgrada planetarija ima vanjski oblik stiliziranog meteorita, komada nepravilne stijene, za kojeg možemo zamisliti da je iz svemira pao na površinu Zemlje. Preciznije, zgrada ima oblik nepravilnog poliedra, geometrijskog tijela koje je omeđeno ravnim plohama, odnosno poligonima ili mnogokutnim stranama. Dvije susjedne strane sastaju se u bridovima, a susjedni bridovi u vrhovima. Sve prostorne dijagonale koje spajaju vrhove na raznim stranama poliedra leže unutar tog tijela koje je na taj način konveksno. U nutrini tijela nalazi se polusfera projekcijske kupole i amfiteatralno gledalište.

Građevinska konstrukcija mnogokutnih strana različitog nagiba, izvedena tehnikom armiranog betona lijevanog *in situ*, tj. lijevanog na licu mjesta, sastoji se od unutrašnjih nosivih armirano-betonskih zidova, međusloja termičke izolacije i izolacije od vlage, te završnih betonskih ljuski koje su mikroarmirane polipropilenskim vlaknima kako bi se doprinijelo trajnosti konstrukcije. Specifičnu tehnologiju gradnje u betonu pažljivi promatrač može vrlo jasno razaznati jer su na vanjskim zidovima zgrade ostali trajno vidljivi betonski otisci oplate, prekidi betoniranja pojedinih faza, te mjesta na kojima je oplatu betonskih ploha trebalo privremeno pričvrstiti.

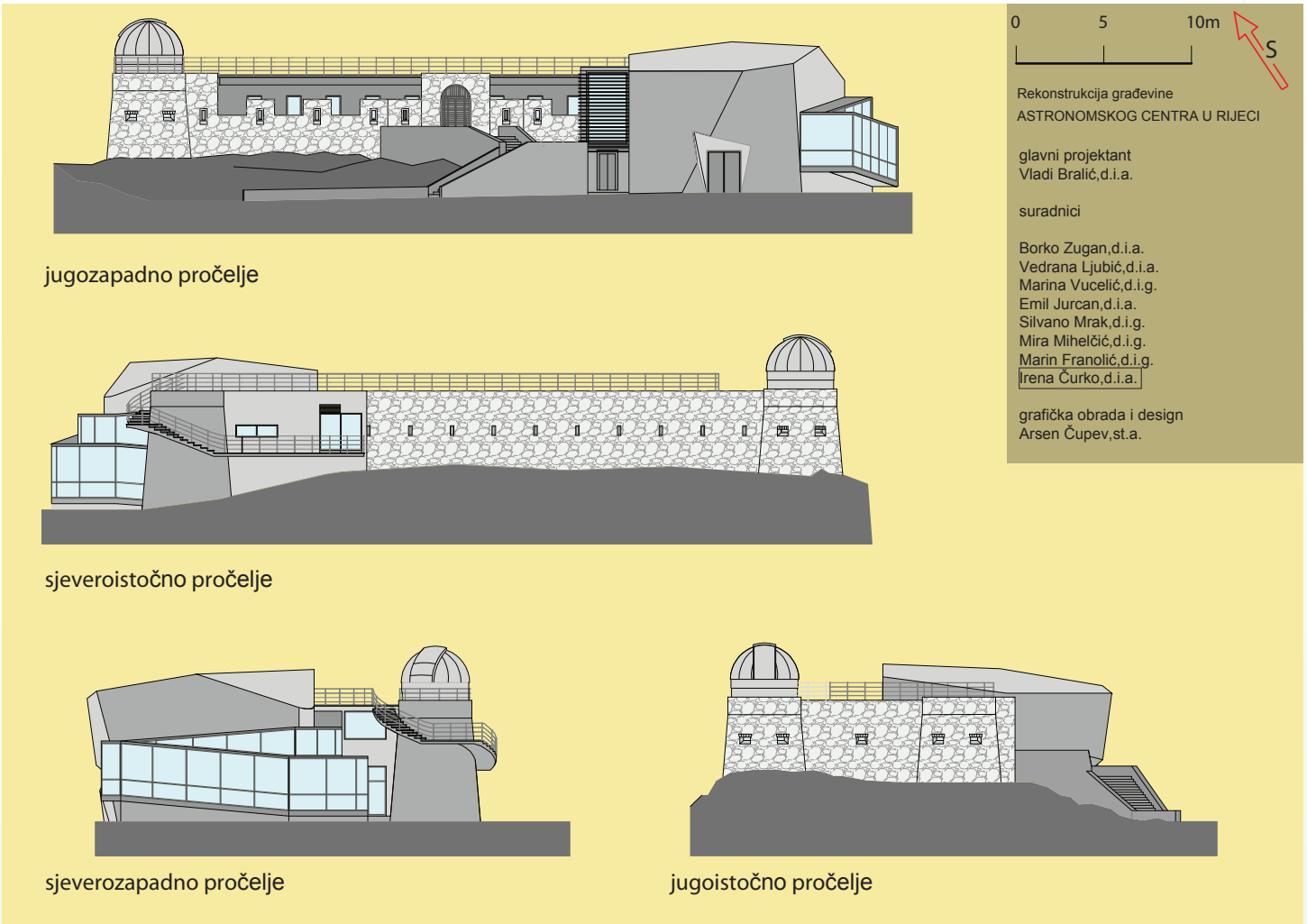

Astronomski centar u Rijeci, rekonstrukcija građevine, pročelja

Treće pitanje: Je li postojala mogućnost za izgradnju zgrade planetarija koja bi izgledala isto ili slično kao stari dio zgrade?

Naravno, postojala je mogućnost da se novi sadržaj planetarija ostvari u oblicima i načinu gradnje stare arhitekture vojne utvrde iz prve polovice prošlog stoljeća, ali bilo kakvu težnju prema pseudostilskim historicističkim oblicima jedne suvremene građevine, čija je osnovna namjena mogućnost kvalitetnog prikazivanja simulirane slike svemira, odbacili smo već na samom početku procesa projektiranja našeg astronomskog centra. Zar nije čudno spriječiti novu arhitekturu da se ugrađuje u postojeću strukturu stare vojne utvrde ako će ona za novi sadržaj dati bolje rješenje?

Uostalom, unošenje novog u staro vječni je izazov čovječanstva jer cijeneći starost, povijest i ostale naslijeđene vrijednosti, čovjek ne može odoljeti svojem stvaralačkom nemiru i porivu da mijenja i neprekidno unapređuje svoju okolinu. U tom smislu unošenje novog u staro nije izum niti privilegij našeg vremena. Tako smo u bogatoj povijesti graditeljstva svjedoci ulaženja romaničkog i gotičkog oblikovanja u antiku, baroka u gotiku i renesansu, a oblikovanja 19. stoljeća u sve stilske cjeline, često upravo na pojedinačnoj građevini, ali isto tako u širim gradskim potezima i ambijentima.

* Projekt rekonstrukcije zgrade Astronomskog centra u Rijeci realiziran je 2009. g

Astronomski centar u Rijeci, pogled s juga, autor: Rino Gropuzzo

Astronomski centar u Rijeci noću, pogled s juga, autor: Rino Gropuzzo

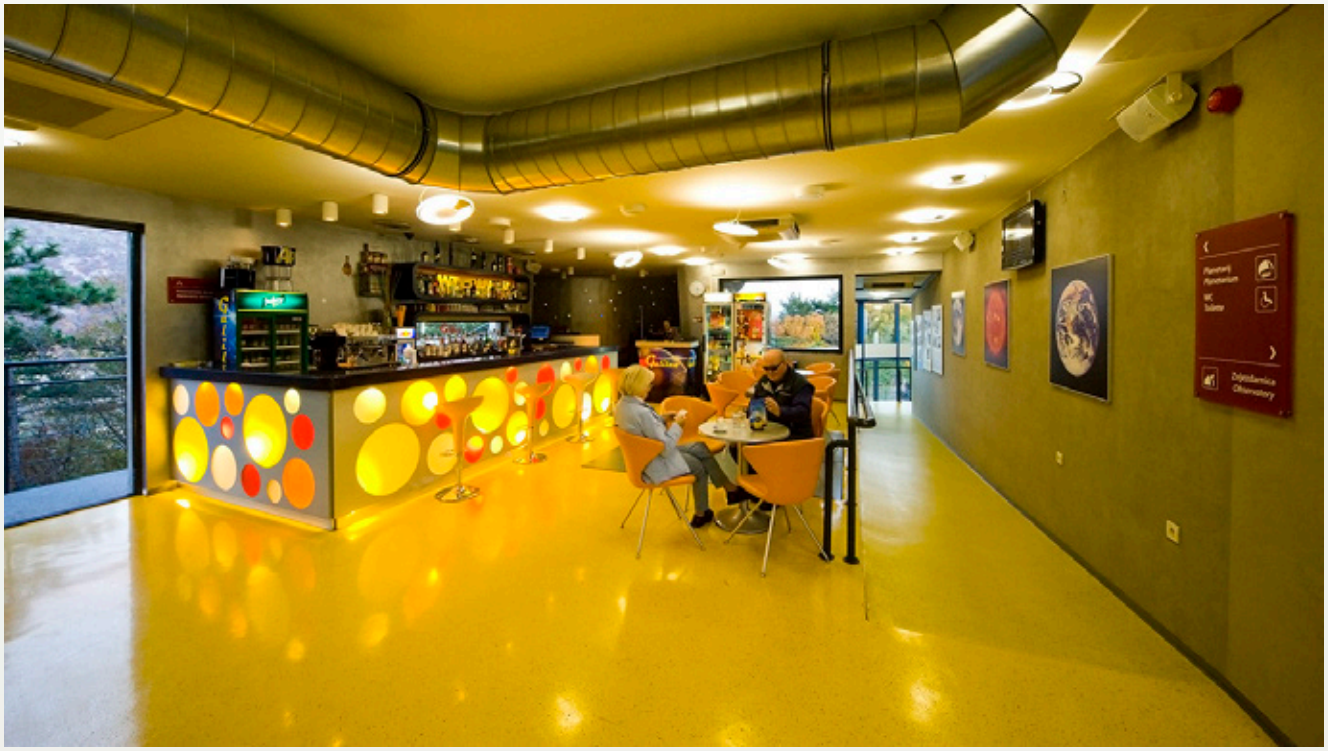

Astronomski centar u Rijeci, prostor za okrjepu, autor: Rino Gropuzzo

Astronomski centar u Rijeci, pogled sa zapada, autor: Rino Gropuzzo

Astronomski centar u Rijeci, pogled s jugoistoka, autor: Rino Gropuzzo

NIKOLINA JELAVIĆ MITROVIĆ

dipl. dizajner / BDes

Sudar baština - modeli prezentacije muzejskih postava unutar povijesnih građevina /
Heritage Collision - Presentation Models of Museum Collections in Historical Buildings

Gradski muzej Vukovar, Veliki dvor dvorca Eltz, prije i poslije obnove

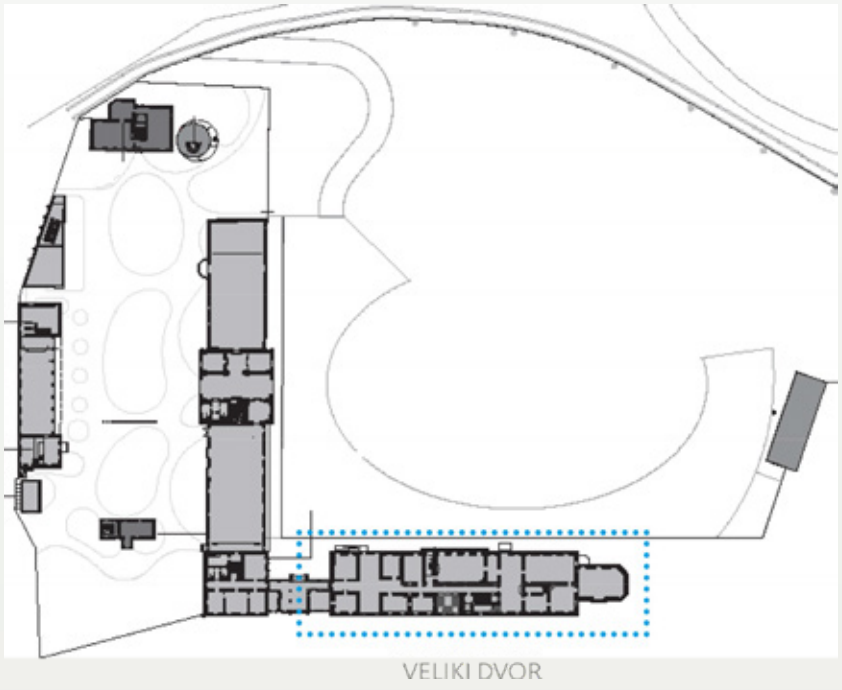

Kompleks dvorca Eltz s označenim položajem Velikog dvora, tlocrtni prikaz

U radu se prikazuju dva projekta stalnih postava muzeja koji se nalaze unutar povijesnih građevina: Gradski muzej Vukovar u kompleksu dvorca Eltz u Vukovaru i Muzej Sinjske alke u kompleksu Alkarskih dvora u Sinju.

STALNI POSTAV GRADSKOG MUZEJA VUKOVAR

_mjesec i godina realizacije rada:

siječanj 2013. / 1. faza (prizemlje), siječanj 2014. / 2. faza (1., 2., 3. kat)

_naručitelj:

Gradski muzej Vukovar, Ministarstvo kulture

_površina: 1600 m^2

Dvorac obitelji Eltz u Vukovaru nastao je dolaskom njemačke grofovske obitelji Eltz u Vukovar sredinom 18. stoljeća. Obitelj Eltz više je od 200 godina bila u posjedu vukovarskog vlastelinstva. Gradnju dvorca počeo je 1749. godine vlasnik vukovarskog feuda grof Anzelmo Kazimir Eltz. Dvorac je više puta dograđivan, a svoj konačni izgled dobiva početkom 20. stoljeća u neobaroknoj obnovi bečkog arhitekta Viktora Siedeka (1895–1907) postavši reprezentativnim primjerom historicističkog dvorca. Interijer Velikog dvora bio je bogato opremljen, a isticala se zbirka nizozemskog, sjevernotalijanskog, njemačkog i flamanskog slikarstva, kao i portreti članova obitelji, mrtve prirode, starozavjetne scene, interijeri i pejzaži. Kompleks je nakon 1945. godine nacionaliziran, a inventar je razasut po hrvatskim muzejima. U kompleks Dvorca Gradski muzej Vukovar useljava 1966. godine.

Tijekom Domovinskog rata, 25. kolovoza 1991. godine, kompleks dvorca Eltz bombardiran je iz zraka te potpuno devastiran. Veliki dvor je razoren, a ostale građevine u sklopu Dvorca srušene su do temelja. Vlada Republike Hrvatske i Razvojna banka Vijeća Europe financirali su obnovu Dvorca koja je započela 2008. i trajala do listopada 2011. godine.

Stalni postav Gradskog muzeja Vukovar nalazi se u Velikom dvoru unutar kompleksa Dvorca Eltz. U siječnju 2013. godine prezentiran je stalni postav u prizemlju, dok je ostatak postava otvoren u siječnju 2014. godine (1., 2. i 3. kat). Prostire se na četiri kata Velikoga dvora, na 1600 m^2. U prizemlju se nalazi nekoliko

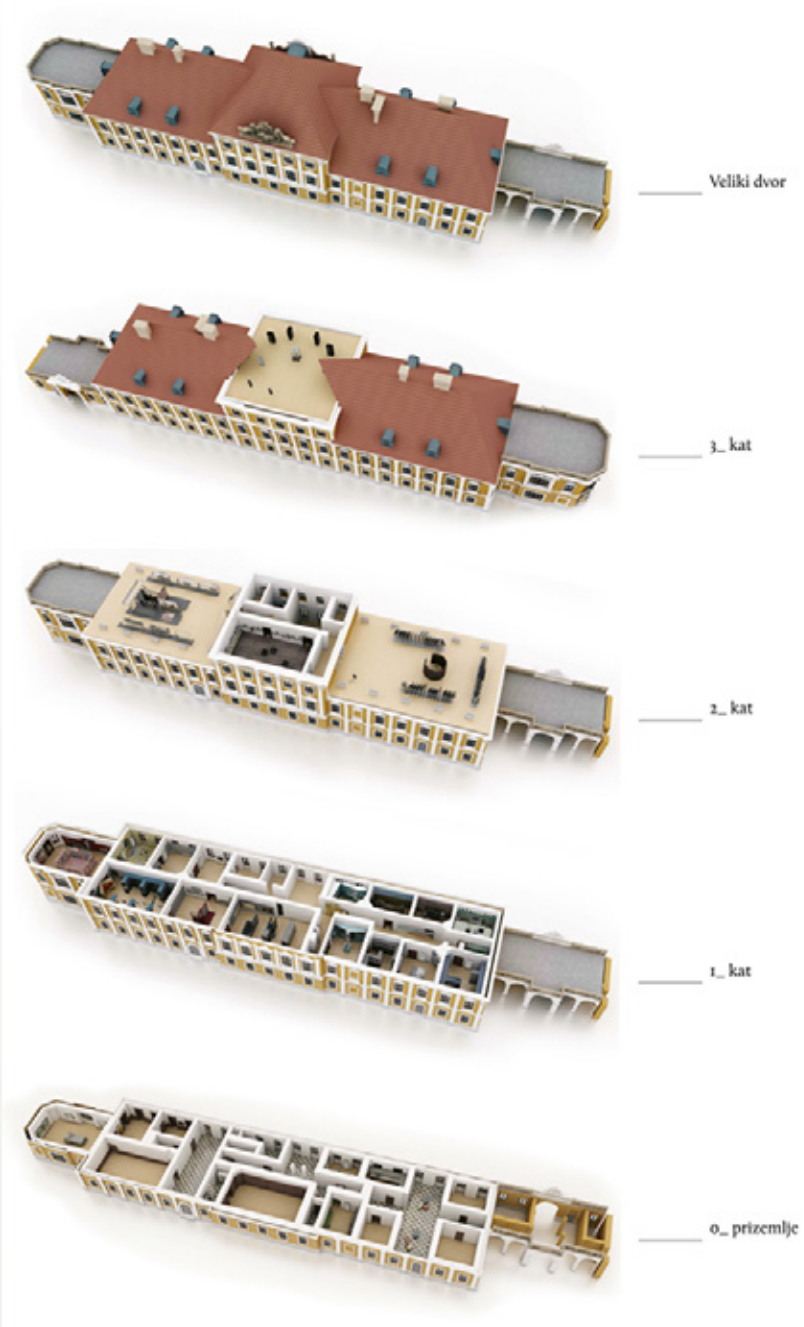

Gradski muzej Vukovar, Veliki dvor dvorca Eltz, 3D prikazi etaža

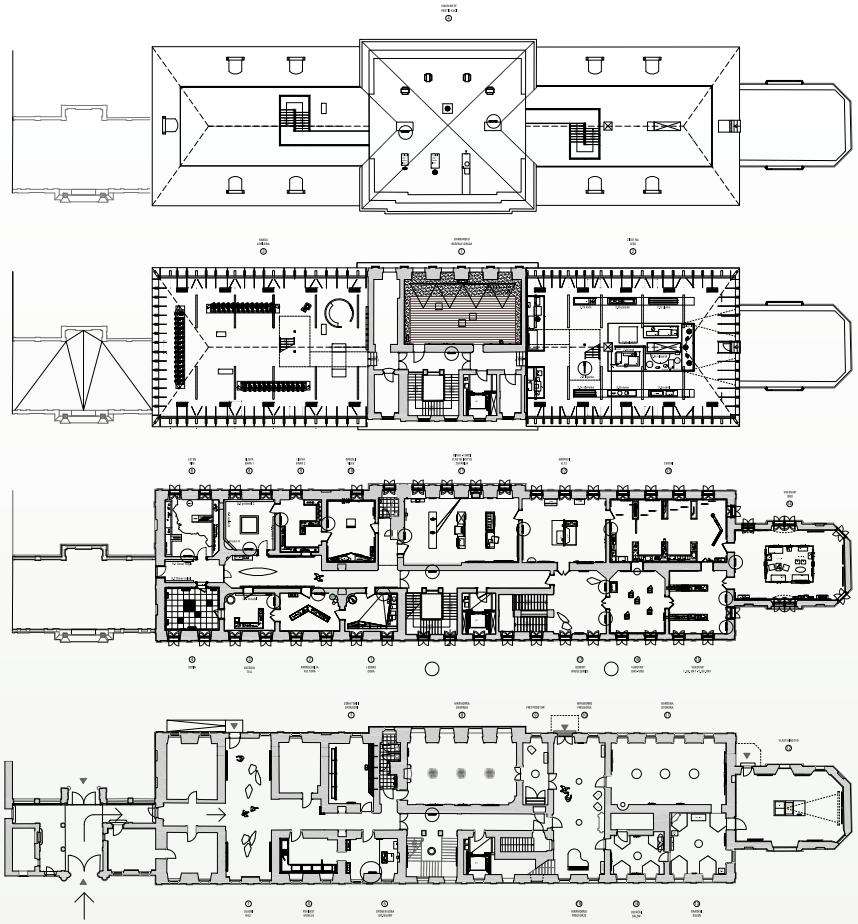

Gradski muzej Vukovar, Veliki dvor dvorca Eltz, tlocrtni prikazi etaža

reprezentativnih salona djelomično rekonstruiranih pomoću građe koja je izvorno pripadala Dvorcu, kao i prostorija koja prikazuje povijest Muzeja te prostorija posvećena utemeljitelju Muzeja. U ostatku Velikog dvora postav prikazuje povijest vukovarskog kraja kronološki, od ledenog doba do današnjih dana.

Dvorac je u cijelosti obnovljen te su rekonstruirane zidne i podne površine, štuko dekoracije, drvene oplate, vrata i prozori. Time je stvoren okvir za postav Muzeja koji je potpuno drukčijeg karaktera od samog Dvorca. U historicističke, djelomično obnovljene prostorije useljavaju vrlo različiti muzejski eksponati i sadržaj koji svojim osobinama i datacijom ovdje zapravo i ne pripadaju te se događa svojevrsni sudar. Projekt postava morao je pomiriti te dvije suprotstavljene strane. S jedne strane bilo je važno prikazati Dvorac kao eksponat, a s druge strane dostojno prezentirati njegovu muzejsku građu.

Postav svojim oblikovnim elementima ne skriva da je u Dvorcu, ali nužnim intervencijama u prostoru se djelomično i nameće. Prozori i vrata nisu skriveni ni maskirani, već su inkorporirani u postav. Vidljivi su svi zidni otvori, a izložbeni panoi i vitrine ih ne prikrivaju u cijelosti. Tako je stvorena nužna izlagačka površina. Dvorac je jedinstven, minuciozno rekonstruiran i sa svojim jasnim oblikovnim karakterom, te je pristup oblikovanju novog sadržaja morao biti pažljivo osmišljen i s punim poštovanjem. Elementi postava su suvremeni, u materijalima i oblikovnom pristupu, ali svojom naravi podržavaju i poštuju okvir prostora u kojem se nalaze. Svaka od 27 prostorija je radi drukčijeg izlagačkog materijala posebna, ali je pristup oblikovanju isti i na taj način postav je cjelina. Sve nove intervencije su reverzibilne.

Postav je kompleksan, interaktivan i na suvremen način prezentira vrlo različite zadane teme: arheološke, kulturno-povijesne, etnografske.

Gradski muzej Vukovar, stalni postav, snimio: Marin Topić

STALNI POSTAV MUZEJA SINJSKE ALKE

_ mjesec i godina realizacije rada:

kolovoz 2015.

_ naručitelj:

Viteško alkarsko društvo Sinj

_površina: 800 m^2

Sinj, kompleks Alkarskih dvora iz zraka, snimio: Miro Martinić, Zoran Baković

Stalni postav Muzeja Sinjske alke nalazi se u kompleksu Alkarskih dvora u Sinju. Prostire se na 800 kvadratnih metara i prikazuje povijest natjecanja – viteške igre Sinjske alke stare 301 godinu. Alka se svake godine održava u kolovozu u Sinju i spomen je na pobjedu Sinjana u bitci protiv Osmanlija 1715. godine. Zaštićeno je dobro na UNESCO-voj listi nematerijalne kulturne baštine te se u Muzeju prikazuje njena nematerijalna i materijalna baština. Pomoću brojnih filmskih prikaza Alka je u Muzeju „oživljena“.

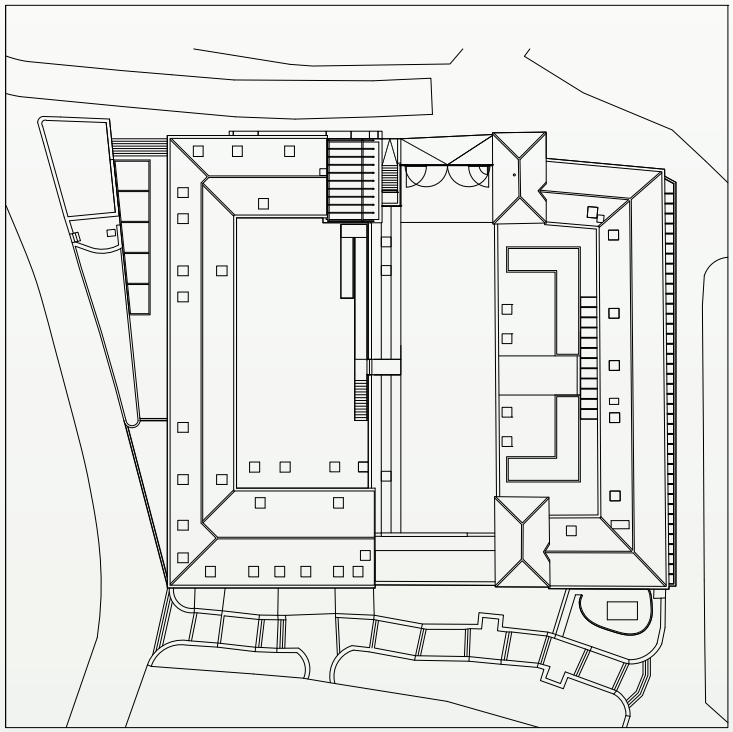

Kompleks Alkarskih dvora, tlocrtni prikaz

Kompleks Alkarskih dvora u Sinju, zvan Kvartiri, sagrađen je za potrebe smještaja mletačke vojske. To je jedan od rijetkih mletačkih kvartira sačuvanih u Dalmaciji. Nije pouzdano utvrđeno vrijeme kada je započela izgradnja, pretpostavlja se početkom 18. stoljeća što kompleks čini istovremenim s nastankom same Alke. Možda se to dogodilo već u prvom desetljeću 18. stoljeća kada su u Sinju za gradnju bastiona Kamičak i obližnjih vojnih konjušnica bili angažirani trogirski graditelji Ignjat Macanović i Jakov Cincidela. Poznato je također kako je u to vrijeme u Sinju boravio mletački vojni inženjer Giuseppe d'Andrè koji po nalogu generalnog providura Vendramina radi izvještaj o načinu i troškovima obnove i o namjeni objekata na sinjskom Gradu koji je bio znatno oštećen prilikom oslobođenja od Osmanlija 1686. godine. Na sinjskoj tvrđavi zatekla ga je i smrt jer je poginuo u vrijeme opsade 1715. godine. Projektant prvoga kvartira mogao bi biti upravo d'Andrè. Tijekom 18. stoljeća Kvartiri su više puta obnavljani i dograđivani. Za taj su posao bili angažirani inženjeri

Muzej Sinjske alke, presjek

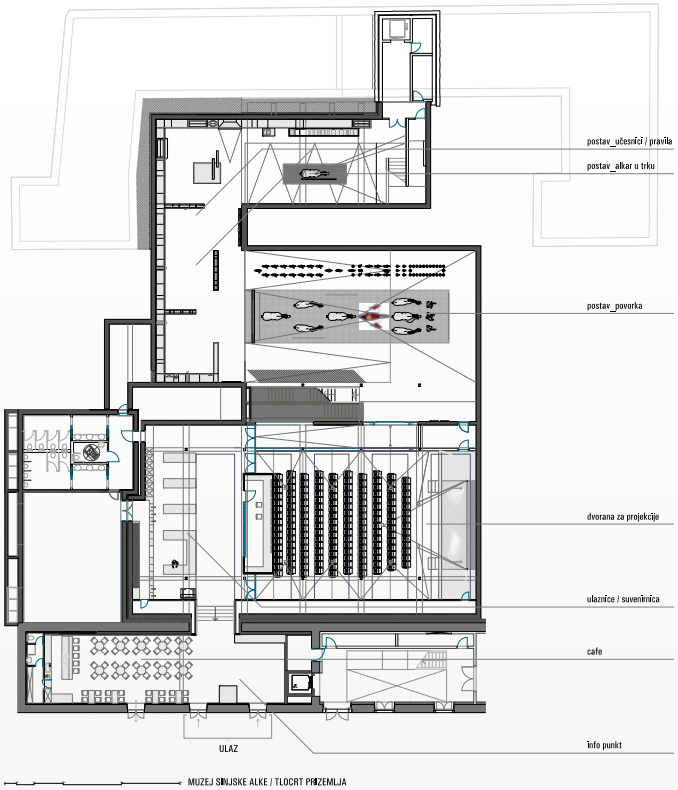

Muzej Sinjske alke, tlocrt prizemlja

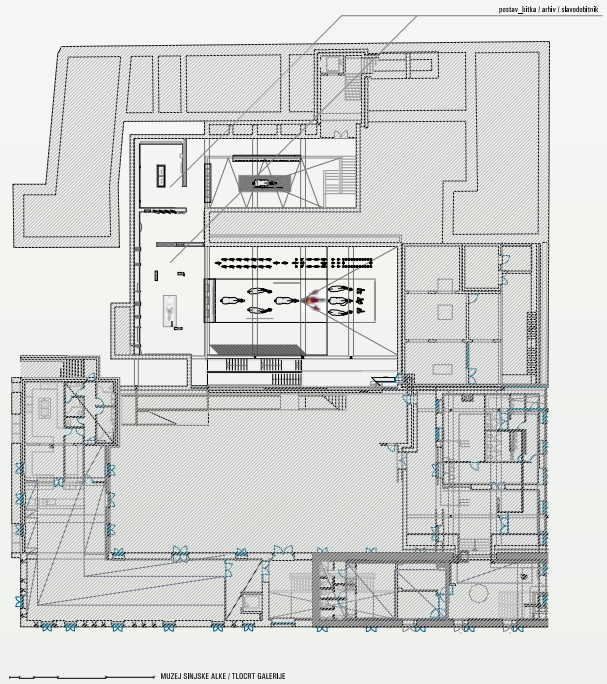

Muzej Sinjske alke, tlocrt galerije

Antonio Ferrari (1739–1740) i Francesco Melchiori (1727–1742), Mihovil Luposignoli (1743) i Anton Luigi Galli (1789). Inženjer Galli ostavio nam je i opis Kvartira iz kojega doznajemo kakva im je bila prostorna organizacija i tadašnja namjena pojedinih dijelova. Saznajemo da su se u njima mogle smjestiti četiri konjaničke čete s časnicima.

Vojnu funkciju Kvartiri su zadržali i nakon pada Mletačke Republike sve do početka devedesetih godina 20. stoljeća, kada Viteško alkarsko društvo Sinj postaje vlasnik gornjega dijela kompleksa Kvartira, a cijeli kompleks dobiva 2004. godine. Godine 2001. raspisan je natječaj za idejno rješenje Kompleksa Alkarskih dvora i Muzeja Sinjske alke na kojem je pobijedio arhitekt Ante Kuzmanić. Povijesni kompleks tlocrtno je kvadrat koji čine dvije zgrade koje tvore unutrašnje dvorište. To je arhitektonski definiran prostor danas namijenjen isključivo potrebama Viteškoga alkarskog društva. Novo rješenje smješta Muzej podzemno ispod kompleksa Dvora kako bi mogao biti izložen dio povorke u stvarnoj veličini. Muzejski prostor i kongresna dvorana u iskopanom dvorištu čine kralježnicu kompleksa koja povezuje prostor od ulaza na jugu do prostorija Društva na sjeveru. Pri tome dvoetažnost prostora Muzeja ostvaruje posebnu dinamiku, jer penjanje uz postav muzejskoga dijela omogućava posjetitelju doživljaj povorke iz više rakursa. Krov muzeja i dvorane predstavljaju parter koji je ishodište formiranja alkarske povorke. Upravo s tog mjesta – unutrašnjeg dvorišta – alkarska povorka se formira i kreće te tako Alkarski dvori čine ishodište Alke, dok je muzejska povorka smještena točno 7,65 metara ispod prave.

Godine 2014. raspisan je pozivni natječaj za oblikovanje stalnog postava na kojem sam pobijedila.

Prostor stalnog postava nalazi se na dva nivoa. Prva dvorana je pune visine prostora i u njoj se prikazuje segment spomenute alkarske povorke u realnoj veličini (8 konjskih i 12 ljudskih figura). Statične figure povorke oživljene su njihovim filmskih prikazima koji ih okružuju. Pored povorke nalaze se *smart-glass* stakla

koja su prozirna do trenutka kad posjetitelj pritiskom na tipkalo pokrene film koji se projicira na staklenu površinu i zapravo oživljava konjanika koji se iza stakla nalazi. Konjske i ljudske figure izrađene su od drveta, bukve i jasena tretiranih lanenim uljem. Drvo kao materijal je odabrano zbog svoje topline. Povorka završava ogledalom koje je umnogostručuje i produžava. Koprena od alkarskih kopalja definira prostor s jedne strane, dok je s druge strane uvećani prikaz crteža alkarske povorke iz 1838. godine.

Slijede druge cjeline koje se nalaze pod galerijom i prikazuju bogatu zbirku odora, oružja i konjske opreme u vlasništvu Viteškog alkarskog društva. Prikazana je povijest Alke i bitke protiv Osmanlija iz 1715. godine.

Statičnu figuru alkara na konju u trku okružuju dva filma koji prikazuju realnu situaciju s trkališta (trk, pogodak u alku, povratak).

Postav završava pregledom filmova svih poznatih slavodobitnika na velikom video zidu. Posjetitelj odabirom godine pregledava kratak film o slavodobitniku, a zbog blizine i veličine video zida ima dojam kao da je na trkalištu. Posjetitelj na izlasku na gornjoj etaži još jednom ima priliku vidjeti povorku iz drugog rakursa, odozgo.

Postav je kompleksan, interaktivan i na suvremen način prezentira ovu složenu temu (interaktivni multimedijalni sadržaji, podizanje alke na visinu na trkalištu, preslušavanje alkarske glazbe, igrica, miris baruta, pretraživanje arhive i sl.). Kako je Alka živi događaj, a time i sam muzej, postav se kontinuirano dopunjava.

Kompleks Alkarskih dvora, kao i stalni postav Muzeja, dovršeni su i za javnost otvoreni 8. kolovoza 2015. godine o tristotoj obljetnici Bitke.

Muzej Sinjske alke, stalni postav, snimio: Miro Martinić, Zoran Baković

DAN POVIJESTI UMJETNOSTI

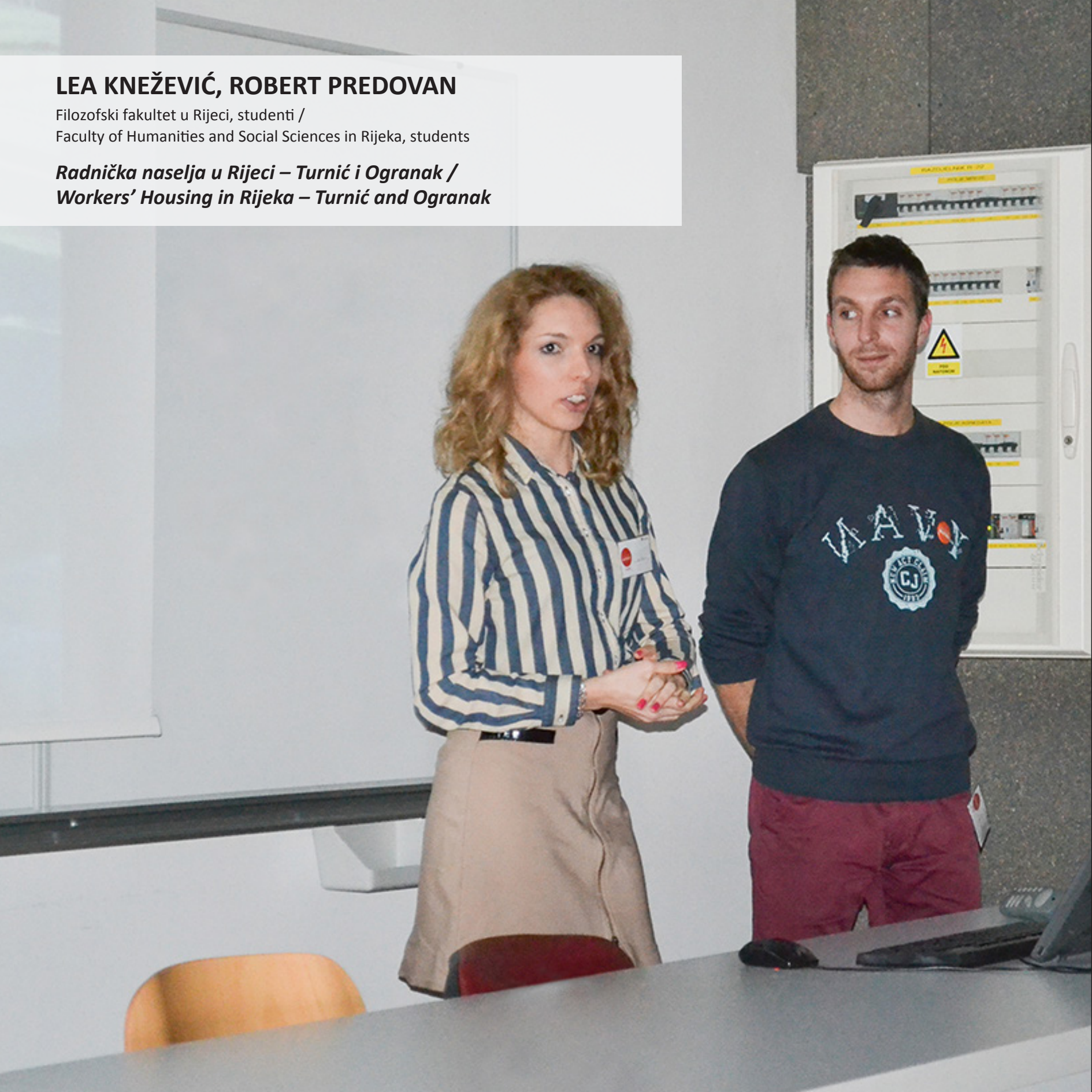

LEA KNEŽEVIĆ, ROBERT PREDOVAN

Filozofski fakultet u Rijeci, studenti /
Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, students

Radnička naselja u Rijeci – Turnić i Ogranak /
Workers' Housing in Rijeka – Turnić and Ogranak

Ovaj rad nastao je u sklopu istraživanja za kolegij *Povijest suvremene arhitekture* pod vodstvom doc. dr. sc. Luke Skansija i asistentice Lidije Butković Mićin. U istraživanju su sudjelovali studenti: Marin Bolić, Nikolina Dostal, Dorothea Dumančić, Romana Jurkotić, Lea Knežević, Anamarija Komesarović, Simona Košnjak, Lucija Krizmanić, Maja Martinčić, Tanja Miličić, Andrea Pajović, Paola Peršić, Stephanie Peršić, Robert Predovan, Monija Škriljevečki, Zlatko Tot i Ivan Zubović. Metodologija istraživanja sastojala se od četiri faze:

1. Prelistavanja časopisa *Novi list* i *Čovjek i prostor* iz pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća
2. Arhivskog istraživanja
3. Antropološkog istraživanja
4. Foto-dokumentiranja naselja Ogranak i Turnić

Kao gotovo sve europske zemlje koje su bile nemilice razorene i opustošene višegodišnjim sukobima, Jugoslaviju je nakon završetka Drugog svjetskog rata čekao dug put oporavka. Nova vlast u Jugoslaviji objavila je plan oporavka ističući dva temeljna zadatka: obnovu razorene zemlje te uređivanje gospodarskog života. Etapa obnove u konačnici je provedena na način da je režim pristupio organizaciji masovnog dobrovoljnog rada koji je u zbilji najčešće počivao na prisili.[1] Usporedo s obnovom zemlje uslijedio je i plan gospodarskog razvoja koji je kao temeljni cilj imao razvitak svih grana industrije te veliko povećanje proizvodnje. Premda su prvotni planovi bili u velikoj mjeri nerealni i pogrešno usmjereni na razvoj gotovo isključivo teške industrije, po uzoru na SSSR, orijentacija na proizvodnju robe široke potrošnje koja je uslijedila sredinom pedesetih godina izazvala je određen privredni uzlet. U razdoblju između 1955. i 1961. godine, u kojem se s pravom govori o jugoslavenskom privrednom čudu, dolazi do povećanja zaposlenosti pa se broj zaposlenih kroz 10 godina udvostručio. Također je značajno da je takav ubrzani tempo industrijalizacije obilježen mijenjanjem društvene strukture. Naime, u tom razdoblju dolazi do masovnog prijelaza stanovništva iz sela u gradove, gdje se radna snaga zapošljavala u industrijskim pogonima.[2] Priljev stanovništva bio je toliko velik da je prenapučenost u gradovima uskoro postala jedan od vodećih problema u cijeloj Europi, pa tako i u Jugoslaviji. Zbog toga u razvijenim gradovima dolazi do problematike vezane uz stanovanje i stambenu izgradnju. Javila se potreba ne samo za većim brojem stanova, nego i za ostvarenjem idealnog tipa stana prilagođenog radničkoj klasi. U prvom redu težilo se ekonomičnosti uz istovremeno postizanje zadovoljavajuće kvalitete življenja.

Do 1955. godine stambena gradnja je uglavnom bila neplanska i neracionalna. Velike svote novca utrošene su na relativno mali broj stanova, čija je kvaliteta bila nesrazmjerna. S jedne strane nicali su luksuzni objekti najvišeg standarda, dok su s druge strane građeni skučeni prostori u potpunosti neprilagođeni prihvaćanju brojnih obitelji.[3] Ubrzo je nužnost planiranja gradnje postala očita i neophodna, što je rezultiralo brojnim raspravama, sastancima raznih udruženja povezanih s problematikom, donošenjem uputa i regulativa. Već 1956. godine, na dvodnevnom svibanjskom sastanku u Ljubljani, održano je Prvo jugoslavensko savjetovanje o stambenoj izgradnji i stanovanju u gradovima, na kojem se raspravljalo o izazovima i problemima stambene politike i izgradnje.[4]

S obzirom na opsežnost problema u kojem se Jugoslavija našla, sastanak u Ljubljani bio je tek jedan u nizu konferencija, savjetovanja, novih regulativa i promjena pomoću kojih su se nastojala pronaći rješenja. Primjerice, godine 1958. donesene su Nove smjernice za stambenu izgradnju, tj. Stambena legislativa, s ciljem realizacije stambenih jedinica koje zadovoljavaju osnovne životne potrebe, ali koje nisu nužno prvorazredne već prilagođene tadašnjim prilikama i potrebama. Kako bi se uštedjela novčana sredstva te ujedno potaknula proizvodnja i gradnja, donesene su jasne upute o načinu izgradnje i korištenju materijala te su predviđene dimenzije stambenih jedinica u svrhu racionalnije iskoristivosti stambenih površina.[5]

Također, jedna od važnijih promjena bilo je i definiranje pojma arhitekture kao specifične društvene djelatnosti. Naime, arhitektura se dotad poistovjećivala s građevinarstvom te nije bila definirana unutar posebnih pravnih i zakonodavnih instrumenata. Stoga su se članovi Društva arhitekata Hrvatske sastali s Josipom Brozom Titom kako bi inicirali izmjene zakona. Ishod toga bilo je donošenje uredbe o arhitektonskoj djelatnosti i osnivanju posebnog organa vlasti koji bi obuhvatio urbanizam i arhitekturu.[6] Nakon brojnih sastanaka i promjena krenulo se u gradnju stanova, no ovaj put planski i racionalno. Težište je stavljeno na koncentrirana gradilišta, što je značilo izgradnju nekoliko objekata u naselju odjednom, ali i istovremenu gradnju dvaju ili više naselja. Na taj način srezali su se troškovi proizvodnje, skladištenja i transporta materijala.[7]

Situacija u Rijeci bila je istovjetna onoj u ostatku Jugoslavije, a moguće ju je okarakterizirati snažnim demografskim rastom kojeg je pratio privredni razvoj. Razlog za to bio je intenzivan priljev stanovništva iz svih krajeva Jugoslavije koji u riječkoj luci i brodogradilištima pronalaze nova radna mjesta. Razdoblje od 1958. do 1969. godine posebno je značajno u pogledu stambene izgradnje jer se tada uvelike mijenja fizička struktura grada te izgled nekadašnje periferije gdje se razvijaju nova naselja kao što su Turnić, Kozala i Pećine. Vizura grada uskoro se počela popunjavati stambenim tornjevima.[8]

Nakon sastanka u Ljubljani i donošenja odluke o gradnji čitavih projekata, nasuprot dotadašnjoj individualiziranoj gradnji, počele su se održavati licitacije na kojima bi izvođačka poduzeća predstavljala svoje planove te bi se odabralo najbolje i najpovoljnije rješenje. Među prvim riječkim primjerima takvog načina rada ističe se natječaj za izgradnju naselja Turnić, objavljen 1958. godine.[9]

Još jedno riječko naselje koje se ističe opsežnom građevinskom djelatnošću tijekom kasnih pedesetih i ranih šezdesetih godina prošlog stoljeća je i Ogranak. Riječ je o sporednoj ulici koja je

NOVA GODINA 1959. NOVI LIST

Riječki eksperiment pred ostvarenjem

Stan za milijun dinara

Novogodišnji poklon riječkih građevinskih stručnjaka svojoj komuni

- PREKRETNICA I KVALITETNI SKOK STAMBENE IZGRADNJE U RIJECI.
- DA LI ĆE SE U RIJECI GRADITI NAJJEFTINIJI STANOVI U ZEMLJI?
- ZA ISTA SREDSTVA DVOSTRUKO VIŠE STANOVA.
- NATJEČAJ ZA NASELJE TURNIĆ MOBILIZIRAO 150 RIJEČKIH STRUČNJAKA NA VELIKOM POSLU.

KAKO PREBROD

Tanker pre

BRODOGRADILIŠ

„Stan za milijun dinara“, Novi list (1.1.1959.)

ZAVRŠEN NATJEČAJ ZA NASELJE TURNIĆ

Za milijun dinara jeftiniji stan

POČELA INDUSTRIJSKA IZGRADNJA KUĆA — VEĆ U APRILU IZGRADNJA NASELJA OD 500 STANOVA — ISPUNJENA OČEKIVANJA: NOV SISTEM GRAĐENJA I RACIONALNI PROJEKTI

k Jardas primio e ekspedicije limandžaro

„Za milijun dinara jeftiniji stan“, Novi list (3.2.1960.)

Naselje Turnić, Rijeka, fotografiju ustupilo Društvo arhitekata Rijeka

ogranak Kumičićeve, a gdje je 1959. dovršena izgradnja dviju četverokatnica za JNA, jedne peterokatnice s 19 stanova za Narodnu banku, dvije četverokatnice s po 18 stanova za poduzeće Luka i skladišta te trostruka peterokatnica Jugoslavenskih željeznica na najsjevernijem dijelu naselja. Neki od ostalih investitora čije su stambene zgrade podignute u Ogranku bili su Biro stambene izgradnje, Jugolinija i Jugoslavenska banka za vanjsku trgovinu.[10]

Jedna od karakteristika stambene izgradnje šezdesetih godina u Rijeci, naročito u slučaju dvaju kompleksnih stambenih naselja Ogranak-Vidmarovo i Turnić, koja se grade simultano, bila je činjenica da su se nerijetko nacrti i već izvedeni projekti prenašali i multiplicirali, prvenstveno zbog ekonomičnosti odnosno uštede sredstava, uz blage preinake i prilagodbe zadanoj konfiguraciji terena. Ne čudi stoga da se gotovo identična tipologija stambenih objekata javlja u oba naselja, naravno uz potrebne izmjene. To su u prvom redu niski stambeni objekti koji su sezali četiri do pet katova u visinu, uz iznimku deveterokatnice u naselju Ogranak koja slovi kao jedan od prvih stambenih tornjeva podignutih u Jugoslaviji. Treba također spomenuti da je svaki element građevine projektiran u nekoliko varijanti koje su potom detaljno analizirane kako bi u potpunosti odgovarale pojedinim stambenim objektima. Odabirala se najjeftinija varijanta koja sa što manje uloženih sredstava osigurava najveći mogući broj stambenih jedinica, a da pritom ne umanjuje traženu kvalitetu izgradnje, odnosno da zadržava prosječni standard stanovanja. Prilikom izgradnje pribjegavalo se tada inovativnim konstrukcijskim rješenjima i tehnikama. Svi su objekti izvedeni montažnim i polumontažnim sistemom gradnje što je u konačnici rezultiralo bržom izgradnjom. Također, korišteni su suvremeni materijali poput betonskih

Naselje Ogranak, Rijeka, podloga: Google Earth, prilagodile: Paola Peršić, Lucija Krizmanić

Intezivna stambena izgradnja u općini Sušak

NIČU NOVI „NEBODERI"

Na predjelu „Ogranak" izgradjuje se veliki broj višekatnih stambenih zgrada, medju kojima i nekoliko desetokatnih „nebodera"

NOVE ZGRADE NA »OGRANKU«

Desetokatni neboder sa pedeset stanova

Izgrađuju se komunalni uređaji

„Niču novi neboderi", Novi list (27.9.1959.)

bloketa, armirano-betonskih montažnih ploča i raznih mortova čime se nastojala osigurati veća kvaliteta izvedbe.[11]

Svim stambenim zgradama zajedničko je da se veličine njihovih stanova kreću od 20 do 60 m^2 ovisno o tome koliko imaju ležajeva. Tako primjerice stan sa šest ležajeva ima između 60 i 65 m^2 te se sastoji od ulaznog prostora, radne kuhinje, dnevnog boravka, sobe roditelja, dječje sobe s dva ležaja, manje sobe s jednim ležajem i sanitarne prostorije sa zasebnim toaletom.

Dvosobni stanovi imaju četiri ležaja te između 40 i 55m^2 ukupne stambene površine, a sastoje se od ulaza, dnevne sobe, manje spavaće sobe, kuhinje, ostave, kupaone s toaletom i lođe. Oni jednosobni imaju dva ležaja i između 30 i 40 m^2 površine te se sastoje od predsoblja iz kojeg se direktno ulazi u dnevnu sobu, spavaću sobu, ostavu, kuhinju i kupaonu s toaletom.

Pri projektiranju posebna se pažnja pridavala organizaciji prostorija, a valja spomenuti da je prostorno najmanje kvadrature u okviru stambenog prostora namijenjeno za kupaonicu i kuhinju s obzirom da se u tim prostorijama provodi najmanje vremena. S druge strane, najviše pažnje posvetilo se dnevnom boravku. On je gotovo uvijek najveća prostorija u stanu te je direktno povezan s kuhinjom i ostalim sobama. Također je značajno da se dnevni boravak mogao preinačiti u prostoriju s još jednim ležajnim mjestom te tako povećati ukupan smještajni kapacitet stana.

Unatoč maksimalnoj ekonomizaciji izgradnje i potpunoj iskoristivosti stambenih površina u duhu racionalizacije i funkcionalnosti, vodilo se računa i o udobnosti i dosljednom životnom standardu stanara. O tome svjedoči činjenica da su projektanti osim orijentacije stambenih objekata, da bi stanovi primali dovoljne količine sunčeve svjetlosti tijekom cijeloga dana, pazili i na minimalne detalje kako bi stanarima omogućili lagodniji boravak. Taj veći komoditet posebice se očituje u dispoziciji i opremljenosti prostorija. Tako primjerice u stambenoj deveterokatnici u naselju Ogranak, svaki dvosobni stan ima vlastitu lođu kao neophodan dodatak stambenom prostoru, dok jednosobni stanovi raspolažu balkonom. No valja napomenuti kako to nije pravilo jer nisu svi stanovi bili toliko komforni. Kod izrade prozorskih otvora također se vodilo računa da zbog većeg

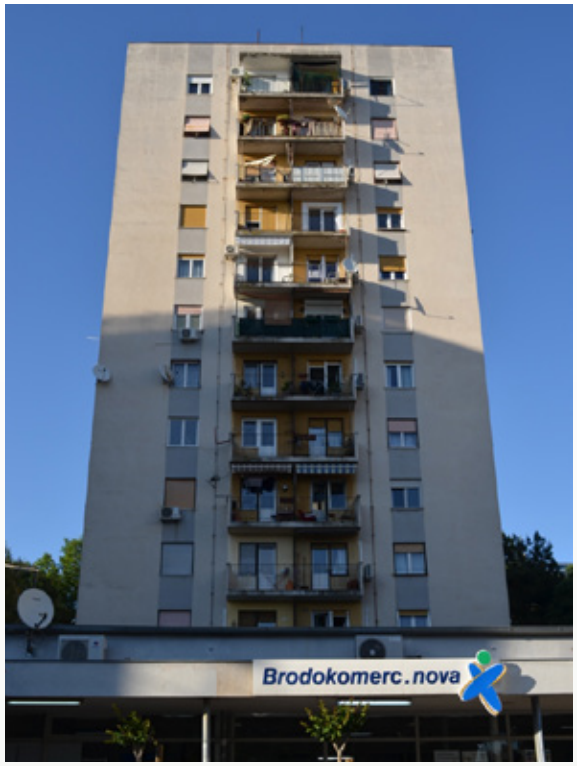

Stambeni tip „Toranj A“, Ogranak, Rijeka, snimile: Paola Peršić, Lucija Krizmanić

Stambeni tip „Toranj A“, Turnić, Rijeka, snimila: Lidija Butković Mićin

Stambeni tip „Delta“, Turnić, Rijeka, snimila: Lidija Butković Mićin

Primjer montažne gradnje, naselje Ogranak, Rijeka, snimile: Paola Peršić, Lucija Krizmanić

osvjetljenja unutrašnjosti otvori budu minimalno ⅛ do ⅛ površine prostorije. Kako bi se stanarima olakšalo obavljanje svakodnevnih kućanskih poslova, unutar stanova nalazile su se i manje prostorije povezane s kuhinjom predviđene za odlaganje sredstava za čišćenje, drva ili namirnica.[12] Razrađenost projekata očituje se i na vanjskom izgledu stambenih objekata. Naime, razdioba etaža nekih stambenih objekata naznačena je plitkim horizontalnim istacima, dok vertikalni istaci označavaju zasebne stambene jedinice. Istaci su izvedeni u različitoj boji ostavljajući tako dojam bikromatske fasade. Monotonija zidnog plašta dodatno je razbijena igrom susljedno istaknutih i uleknutih dijelova fasade.

Neposredno tijekom i nakon izgradnje radničkih naselja u Rijeci, *Novi list* redovito je prenosio komentare i kritike nezadovoljnih građana. Tijekom izgradnje najveći broj zamjerki bio je usmjeren na spori tijek gradnje i zastoje. Stanari su se žalili na nedostatak prostora namijenjenog djeci, poput igrališta, ali i dječjih vrtića i škola. U naselju Turnić 1960. godine živjelo je više od 500 školaraca, što je premašivalo kapacitete lokalne škole. Bilo je nužno izgraditi novu, veću školu, a prema obećanjima trebala je to biti jedna od najljepših i najsuvremenije opremljenih škola u Rijeci. Problem je bio i loša povezanost naselja gradskim autobusnim linijama, zbog čega su posjeti centru grada bili otežani. Postojao je i nedostatak kulturnih sadržaja, poput doma kulture. S obzirom na to da je sve više stanovnika posjedovalo automobil, rasli su zahtjevi za parkirnim mjestima. Ona tijekom izgradnje nisu bila predviđena, no slijedeći suvremene potrebe stanovnika, njihov je broj svakodnevno rastao.[13]

Želeći što brže i jeftinije izgraditi stanove, izvođači su štedjeli gdjegod su mogli. S vremenom je na površinu isplivala loša kvaliteta građevinskih i izvođačkih radova, što je dovelo u pitanje i visinu stanarine, obzirom da dio namijenjen za eventualne popravke i održavanje nije bio dostatan za pokrivanje potrebnih troškova.

Kako bi provjerili zadovoljstvo današnjih stanara naselja Ogranak i Turnić, studenti povijesti umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci proveli su antropološko istraživanje na području spomenutih naselja. Kao najveći problem ispitanici su naveli čistoću i nedovoljno financijskih sredstava Mjesnih odbora, čiji proračun nije dovoljan za ostvarivanje većih projekata komunalne infrastrukture. Specifičnost naselja Ogranak je izgradnja Tower Centra, kojeg mlađi stanari vide kao prednost dok ga oni stariji, uz željeznicu, navode kao glavni izvor buke koja unosi nemir u naselje. No, unatoč nedostacima, svi ispitanici složili su se kako su zadovoljni životom u naseljima.

Migracije stanovništva u gradove i prenapučenost, kao posljedica industrijskog uzleta, doveli su do korjenitih promjena u društvenoj strukturi Jugoslavije što se odrazilo i na izgled gradova. Ogranak i Turnić samo su neka od brojnih naselja koja se krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća razvijaju u Rijeci te predstavljaju ogledni primjer onovremenog koncepta planirane i racionalne izgradnje.

---

1 Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije 1918.-1991.*, Zagreb, Naklada Pavičić, 2003., 72-74.
2 Isto, 76-116.
3 „Izvještaj sa Savjetovanja arhitekata FNRJ“, *Čovjek i prostor*, Zagreb, br. 22, 1955., 1, 3.
4 Janez Lajovic, „Zaključci prvog jugoslavenskog savjetovanja o stambenoj izgradnji stanovanja u gradovima“, *Čovjek i prostor*, Zagreb, br. 52, 1956., 2-4.
5 „Smjernice stambene izgradnje“, *Čovjek i Prostor*, Zagreb, br. 75, 1958., 4-5.
6 Srđan Sevnik, „Arhitekti kod predsjednika Republike“, *Čovjek i prostor*, br. 45, 1955., 1-2.
7 „Stambena izgradnja u Splitu - Kakvu analizu trebamo?“, *Čovjek i prostor*, Zagreb, br. 61, 1957., 7.
8 „Stambena izgradnja u Rijeci može se prilagoditi novim normativima“, *Novi List*, br. 212, 11. rujan 1958., 1, 6.
9 „Stambena izgradnja u Rijeci – Osam stotina stanova na Turniću“, *Novi lis*t, br. 44, 21. veljača 1959., 1.
10 „Intenzivna stambena izgradnja u općini Sušak – Ničuu novi neboderi“, *Novi list*, br. 237, 27. rujan 1959., 2.
11 Stambena novogradnja „Tip A Turnić“, tehnički opis, Državni arhiv Rijeka, fond JU-112: Narodni odbor Općine Zamet 1955.-1962., br. kut. 116.
12 Stambena novogradnja „Ogranak XX“, tehnički opis, Državni arhiv Rijeka, fond JU-111: br. 160.
13 „Brige stanara u novim naseljima“, *Novi List*, br. 236, 8. prosinac 1958., 2.

Migracija stanovništva iz sela u gradove, http://idesh.net/report/najznacajnije-i-najvece-migracije-u-novijoj-ljudskoj-povijesti/

DUŠAN KOSTIĆ, ALEN KOS

d.i.a. / dizajner (koautor) /
B.A.E. / designer (co-author)

Idejni projekt baptističke crkve „Riječ i život“ u Rijeci /
The Concept Design of the Baptist Church “Word and Life” in Rijeka

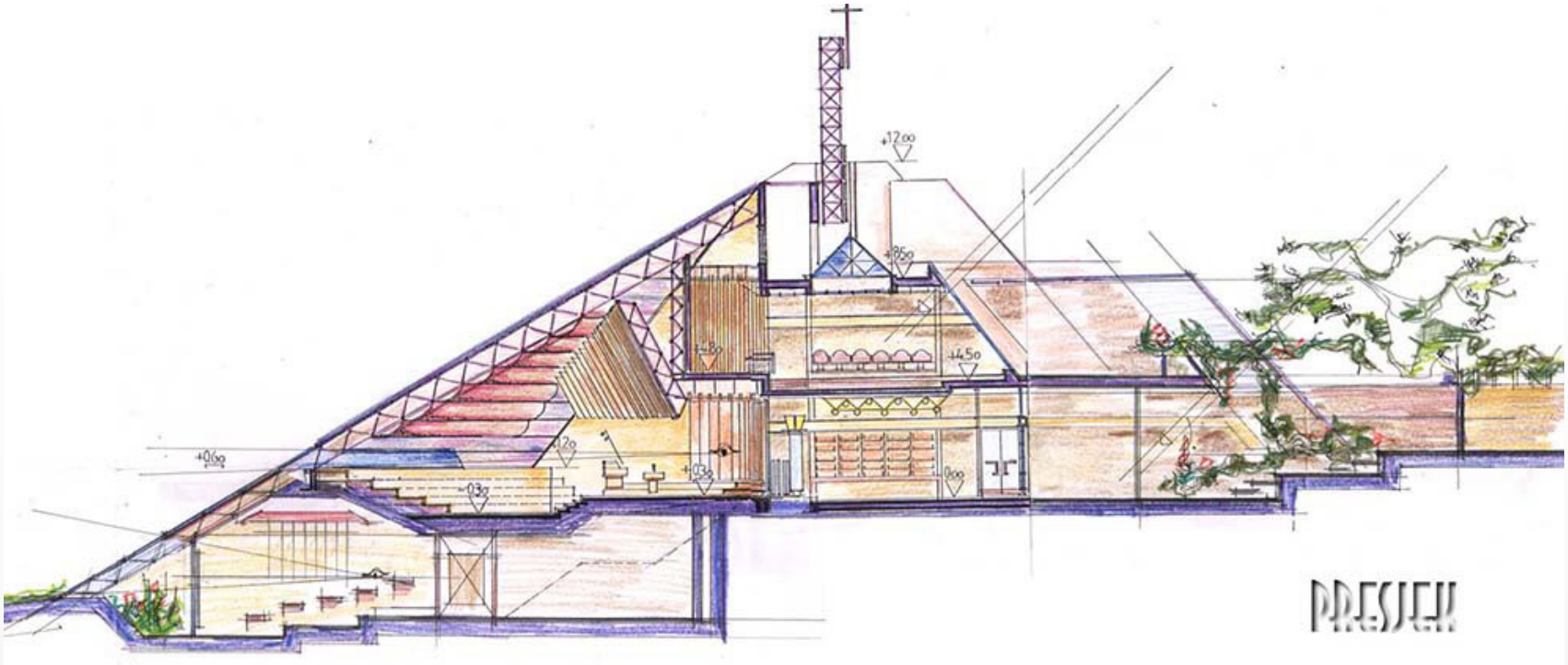

Baptistička crkva u Rijeci, presjek, skica

Na poziv Baptističke crkve u Rijeci, kuća ART Design ponudila je skice, prijedlog i ponudu koju je baptistička zajednica prihvatila. Uslijedile su konzultacije, izrada projektnog zadatka, koji je vrlo specifičan budući da odudara od koncepta klasičnih rimokatoličkih hramova. Pastori Baptističke crkve Dereta i Grlj detaljno su opisali program, koji obuhvaća temeljne odrednice i norme u oblikovanju sakralnog prostora, koji je reformističko protestantskog karaktera ali slobodniji u strukturiranju prostorne dispozicije. Jedna od osnovnih odrednica u opremi unutarnjeg prostora jest činjenica da, slijedeći reformističke kanone, nema figurativnih i narativnih prikaza već je dozvoljena prezentacija križa.

Lokacija crkve je zapadno od gradskog naselja Turnić, a s gradom je povezana avenijom udaljenom nekoliko stotina metara od Turnića. Nalazi se na križanju lokalnih prometnica Donjeg Zameta sa spomenutom avenijom, na platou, s blagim padom prema jugu. Vizualno je otvoren pogled prema Rijeci, otoku Krku te cijelom Kvarneru. Lokacija je obrubljena lokalnom cestom s južne i sjeverne strane, dok je sa zapada ograđena plitkim nizom borova.

Stručni tim u ART Designu izvršio je sveobuhvatnu studiju hramova kroz povijest - od Egipta do danas. Uočili smo, primjerice, kako egipatski hramovi dišu monumentalnošću, naglašavaju moć društvenoga sustava naglašujući klasne razlike i dominaciju vlasti. Katedrale srednjeg vijeka Europe, primjenjuju jednako načelo, samo drugim sredstvima. U ranim se razdobljima koristi monumentalni ulaz, omeđen dvama grandioznim zvonicima, koji vodi u polumračni prostor snažnih zidova od kojih se odbija zvuk orgulja - sve s ciljem stvaranja mistične atmosfere te osjećaja zastrašivanja i pokornosti. U navedenim primjerima nismo pronašli uzor ili barem ideju vodilju, te smo krenuli vlastitim putem izdvojivši dva ključna elementa:

- sve konfesije, kada se obraćaju Bogu, imaju određene molitvene geste - najčešće sklopljene ruke u molitvi

- biblijski tekst Starog Zavjeta navodi, kako se sakralni obredi izvode u šatoru sastanka, koji je opisan kao pet koso spojenih platnenih ploha, s dvije strane povezanih u šator

Starozavjetni „šator sastanka“ i gesta ruku sklopljenih za molitvu postao je konceptualni moto za budući hram.

Hram je podijeljen u tri sekcije i to:

(1) ulazni dio, koji se temelji na Svetom Trojstvu „Otac – Sin – Duh Sveti“, kao tradicionalni postament vjerskog početka, pa je pristupni ulazni blok oblikovan kao trostrana piramida i nadstrešnica ispod koje je koso postavljeni križ. Križ kao simbol Boga vidljiv je iz ulaznog hola, nadstrešnice, krstionice i vizualno je prisutan u bogoslužnom prostoru;

(2) bogoslužna dvorana okruglog tlocrta koja ima tri razine: ulazni hol okružuje binu;

(3) podignuti plato s pet stepenica, koja služi kao izdignuta platforma za voditelja bogoslužja. Na dnu podignutoga platoa smještena je krstionica, koja se putem kliznih ploha otvara i spaja s ulaznim prostorom i bogoslužnim prostorom, te platformom s govornicom.

Karakterističan je i ulaz u dvoranu bogoslužnog prostora. Ulazi se s lijeve i desne strane s pogledom u dvoranu, tako da je uspostavljen kontakt cijele dvorane s vjernikom koji ulazi, što je bitna razlika u odnosu na rimokatoličke bogoslužne prostore.

Bogoslužni prostor je glavni prostor svetišta, sastoji se od polukružne bine i ulaznih vrata sa svake strane. Iza bine s govornicom je povišeni otvoreni prostor kora, koji završava kosom staklenom membranom, kroz koju je vidljiv koso položeni križ ispod nadstrešnice i vanjskog ulaza.

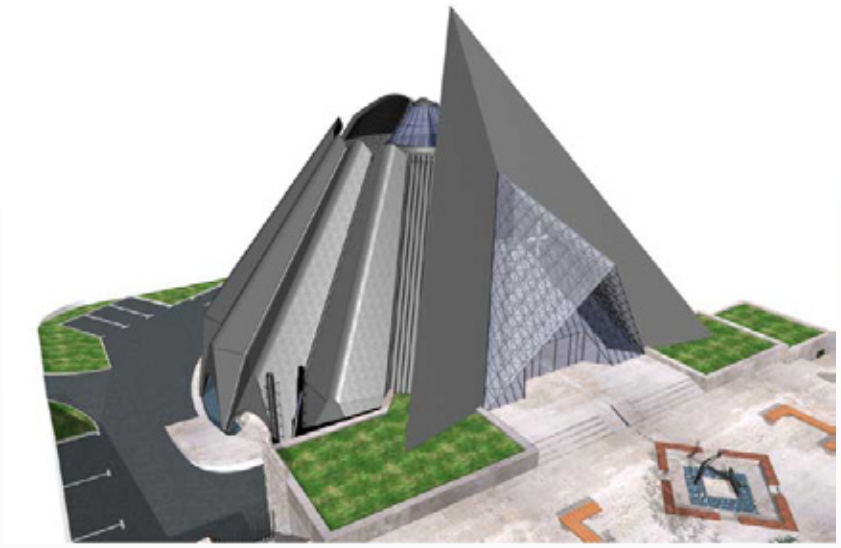

Baptistička crkva u Rijeci, sjeveroistočna fasada, grafički prikaz modela

Baptistička crkva u Rijeci, sjeverna fasada, grafički prikaz modela

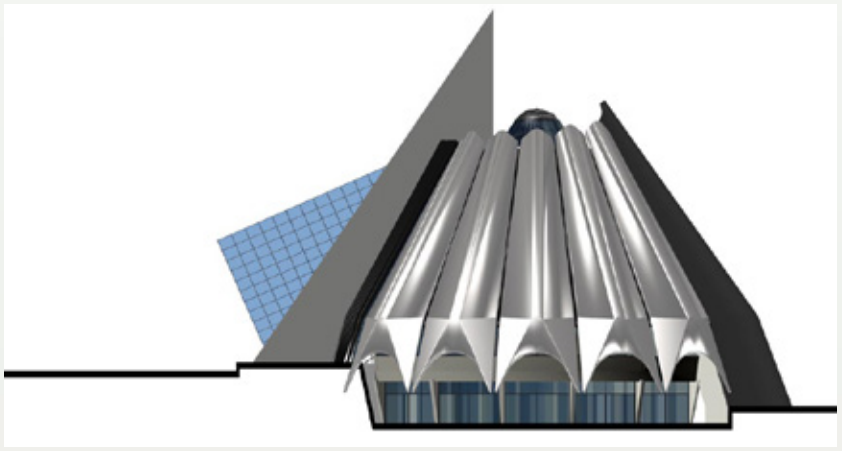

Baptistička crkva u Rijeci, zapadna fasada, grafički prikaz modela

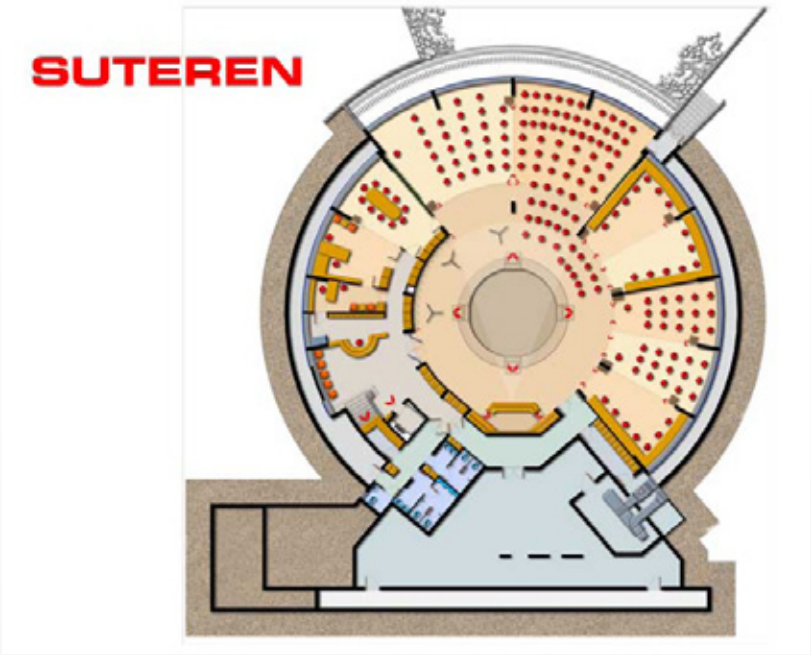

Baptistička crkva u Rijeci, suteren, tlocrt

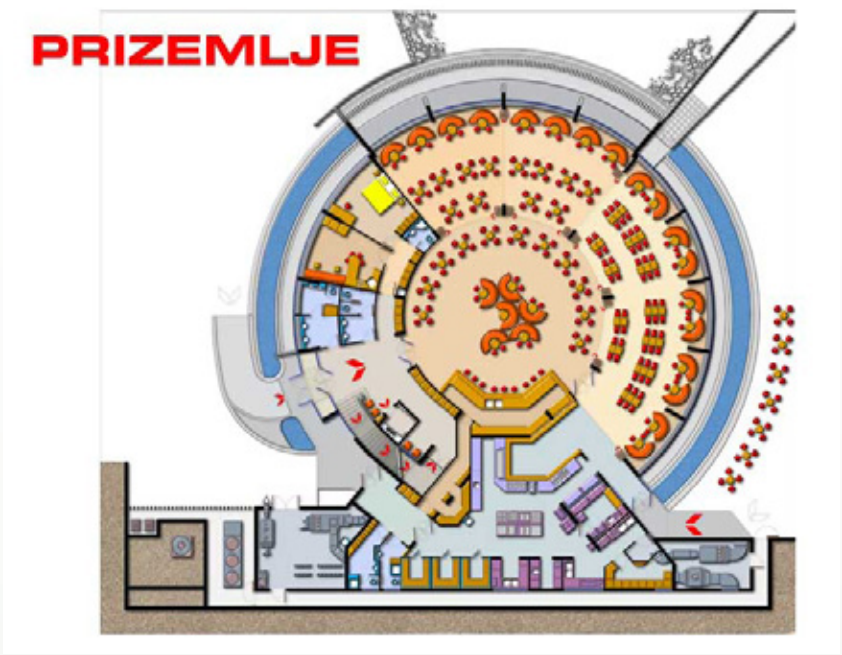

Baptistička crkva u Rijeci, prizemlje, tlocrt

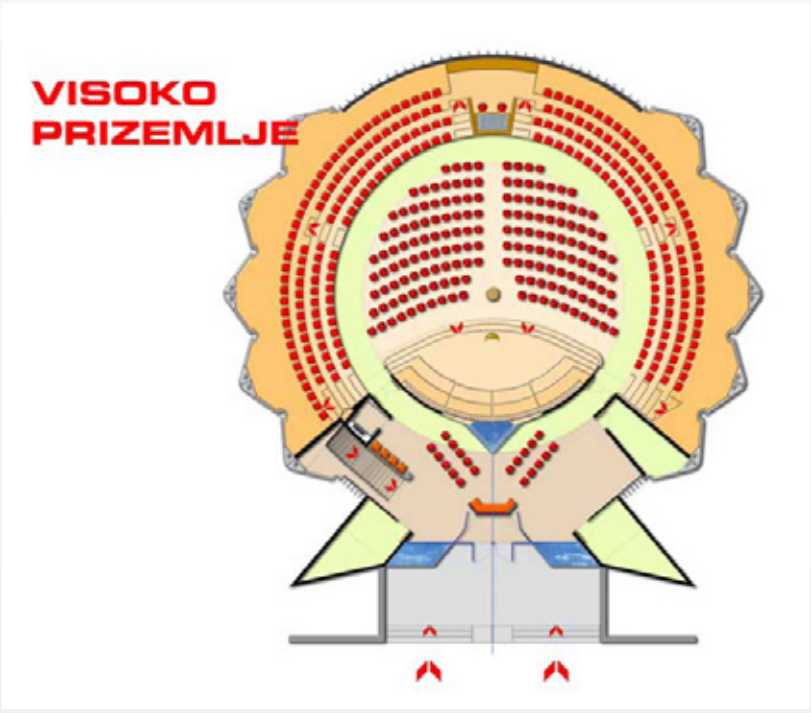

Baptistička crkva u Rijeci, visoko prizemlje, tlocrt

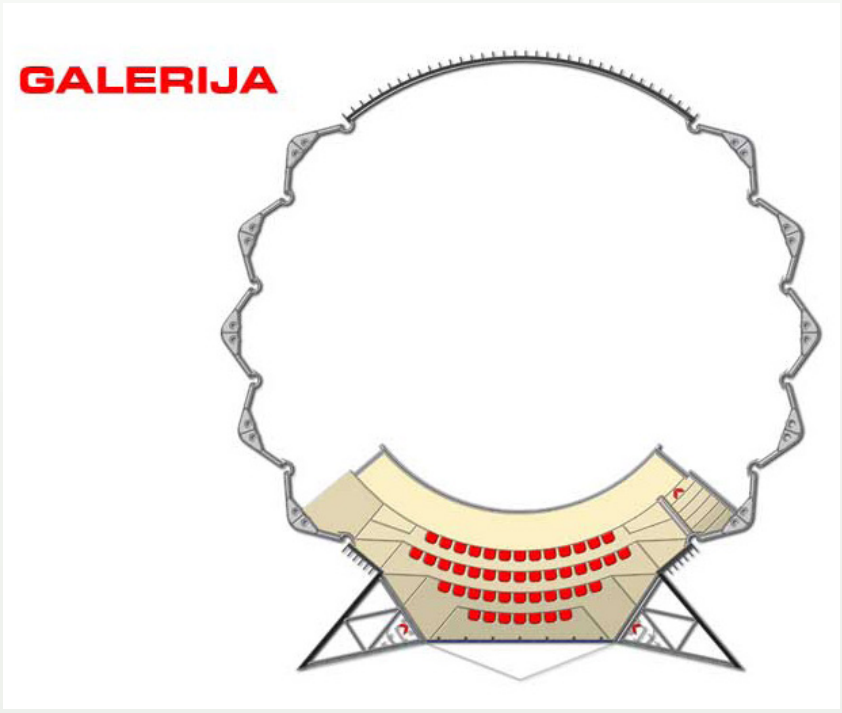

Baptistička crkva u Rijeci, galerija, tlocrt

Visoko na stropu nalazi se kružni Fe prsten s kojeg se nastavljaju panoi „prsti“. Središnji dio stropa čini stakleni krov, kao kontakt s rubom. U središtu krova je staklena struktura svjetlećih prizmi, koje simboliziraju umjetno sunce s intenzivnom refleksijom, koju usmjeravaju reflektori položeni po obodu konstruktivnog prstena.

Poantu bogoslužnog prostora čini okrugli plato izveden u crvenom tepihu, dok je po obodu položena kamena polirana staza kao vatrogasni sigurnosni put/izlaz.

Na parteru su fotelje sa uzglavljem, tako da je vjernik ugodno smješten i koncentriran na obred na bini, te je u svakom trenutku u kontaktu s križem, što potvrđuje postulat „Bog je svuda oko nas.“

Vanjski panoi, „prsti“, sastoje se od razigranih ploha, kosih limova, koji se sužavaju prema krovu, a spojeni su limenim uvalama kao odvodnja oborinskih voda s krova i kosih lamela.

Treći dio crkve čini istočni dio koji zatvara bogoslužnu dvoranu u polukružnom obliku s vertikalnim lamelama.

U suterenu su prostori za druženje, u zadnjem dijelu locirana je kuhinja sa samoposlugom i konzumnim šankom za sjedenje.

Po obodu društvenog prostora uz fasadu raspoređeni su multifunkcionalni prostori, niše s kliznim stijenama, u kojima se odvija vjeronauk u grupama.

DAN POVIJESTI UMJETNOSTI

IGOR ROŽIĆ

d.i.a. / B.A.E.

Nova industrijska arhitektura – projekt JGL 2.0 /
New Industrial Architecture: Project JGL 2.0

Metropolis i ranžirni kolodvor Mlaka, www.lokalpatrioti-rijeka.com

Metropolis iz zraka, www.novilist.hr (5.6.2012.)

Gradska ura i kranovi na Brajdici, www.stadionkantrida.hr
(grafička prilagodba: autor)

Industrija i infrastruktura koja ju je omogućila, bili su bez ikakve dvojbe najvažniji pokretači urbane ekspanzije Rijeke koja je dolaskom željeznice 1873. godine dobila svoje konačno ubrzanje. Slično kao i u drugim zemljama bivšeg istočnog bloka, najveći dio te industrije je danas nestao, građevine su uklonjene, a one vrijedne su zaštićene kao spomenici industrijske baštine. Ono što Rijeku razlikuje od drugih sličnih gradova jest činjenica da je najveći dio sačuvane graditeljske supstance lociran u obalnom pojasu, te zajedno sa svojom prometnom infrastrukturom čini istovremeno najveći potencijal i najveći izazov u prostornim razvojnim planovima grada. U smislu prostornih struktura radi se dominantno o linearnim elementima u prostoru, koji naglašavaju uzdužno prostiranje grada, što je uglavnom uvjetovano topografijom. Ta činjenica dodatno naglašava kontrast industrijskih struktura i tradicionalne izgradnje u obalnom pojasu. Kako je očigledno da prometna infrastruktura još uvijek služi svrsi, a zgrade su uglavnom napuštene, jasno je da je infrastruktura po sebi opskrbljena rezistentnijim prostornim *raison-d'etre* od građevina.

Ono što je u sferi paleoindustrijske baštine također vrijedno istraživanja, a za razvoj projekta novog kompleksa JGL je bilo veoma inspirativno, jesu teme poput odnosa mase i oblika; uspostava neočekivanih prostornih kvaliteta kroz implementaciju jednostavnog funkcionalnog *accessoirea*; repertoar od zanimljivih do fascinantnih motiva i vizura koje nastaju u tim složenim međuodnosima, bogatstvo oblika koje nije limitirano uobičajenim arhitektonskim alatima iz drugih tipologija (stambena, poslovna, javna…). Promatranje zračne slike bilo koje rafinerije omogućit će nam, ukoliko se oslobodimo vizualnih predrasuda prema toj „prljavoj“ industriji, uživanje u kalotama, valjcima, diskovima, cijevima, visokom, niskom, sjajnom i glatkom u komprimiranoj hiper-efikasnoj kompoziciji.

Razvoj projekta JGL 2.0 započeo je 2013. godine na prostoru industrijske namjene, s postojećim strukturama koje su pripadale ugašenoj tvornici betonskih prefabrikata. Osim izazova uporabe

postojećih građevina, lokaciju je karakterizirala neposredna blizina jedne od najprometnijih prometnica u državi i brzina kretanja koja promatraču vrijeme percepcije skraćuje na dvadesetak sekundi.

Univerzalni grafički sinonim za pojam „tvornica“ jest piktogram s nazubljenim krovom i dimnjakom. Ta slika je nastala kao rezultat stvaranja paradigme tvorničke zgrade na početku industrijske revolucije, zbog naglog porasta potrebe za radnim prostorom. Kako električna energija i rasvjeta tek trebaju biti izmišljeni, jedini način da se u tako velike prostore dovede svjetlo jest ugradnja svjetlosnih traka u nazubljenom krovu. Ta paradigma je dolaskom električne energije postala donekle zastarjela, no danas je s razvojem svijesti o potrebi racionalnog korištenja energije i njene visoke cijene, ponovno aktualna kao oblikovni alat za velike građevinske strukture. K tome, motiv repetitivnosti u arhitekturi je vrlo blizak našem uvjerenju da su raščlanjivanje, ponavljanje i dodavanje vrlo zahvalne metode za stvaranje arhitektonske slike koja prenosi ideju prirodnog rasta i više nalikuje mehanizmu negoli statičnom modelu.

Nastavljajući razvoj projekta sa tih pozicija, prihvatili smo motiv nazubljenog krova (bez dimnjaka) kao logičan oblikovni alat, nadogradivši ga kroz seriju eksperimenata na način da se taj profil ne izvlači po linearnoj, nego po kompleksnoj zakrivljenoj krivulji, što nam je osiguravalo potrebnu fleksibilnost s puno više oblikovnih mogućnosti. Osim prirodnog osvjetljavanja prostora u dubini, nazubljeni krov nam je omogućio i jednostavno rješavanje brojnih tehnoloških zahtjeva koji se uobičajeno manifestiraju kao metež instalacija, otvora i naprava na krovu industrijske zgrade. U ovom slučaju stara tipologija se pokazala kao vitalna i efikasna shema za arhitekturu koja uključuje kompleksne i napredne nove tehnologije.

Nakon tog otkrića, projekt se zbog očigledne prilagodljivosti koju mu je takav graditeljski DNK omogućio, razvijao spontano i po svojoj unutrašnjoj logici. Kako se projektni zadatak razvijao i mijenjao u vrijeme uznapredovanih građevinskih radova,

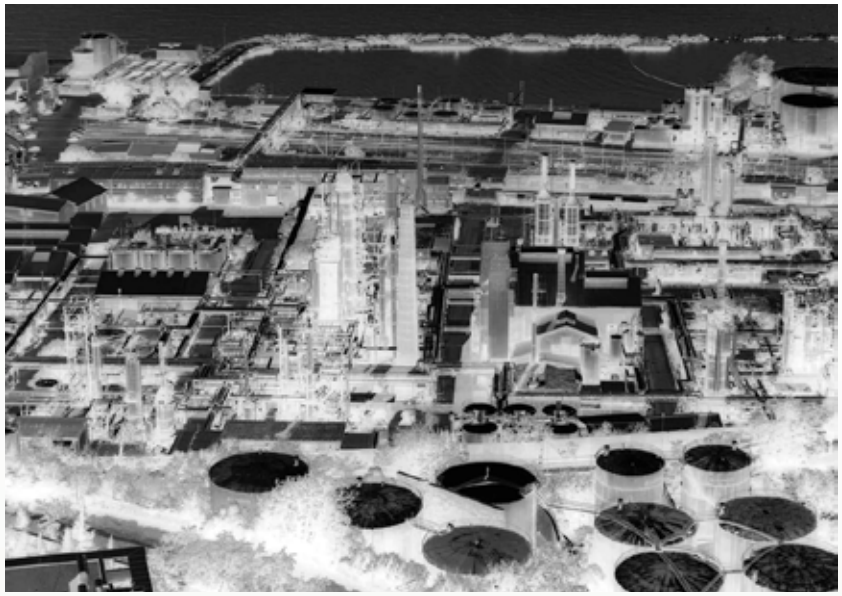

Rafinerija Mlaka, www.kvarnernews.hr (grafička prilagodba: autor)

JGL 2.0, pogled s ceste, snimio: Igor Rožić

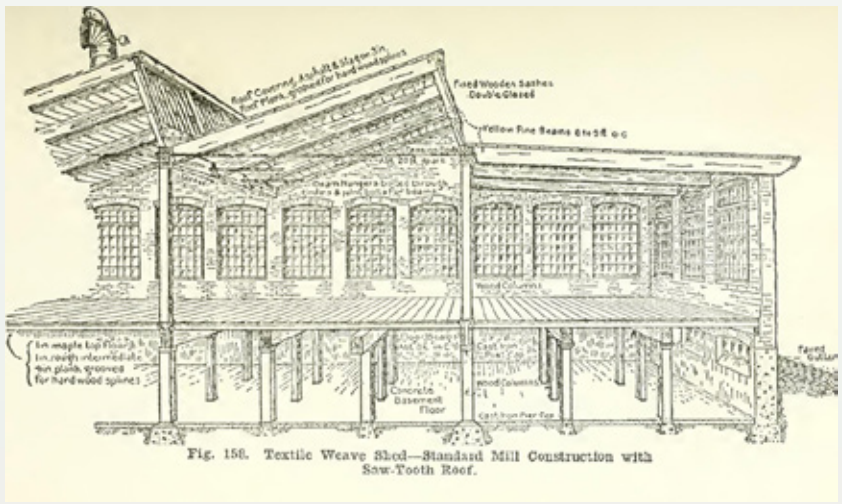

Tekstilna tvornica – nazubljeni krov, www.gluedideas.com

očekivani problemi u prilagodbi strukture su izostali – mehanizam je sve bez problema apsorbirao.

S obzirom da je rok zastarijevanja tehnologija i procesa u industriji radikalno skraćen u odnosu na vrijeme prvih industrijskih građevina, nadamo se kako će kompleks JGL 2.0 baš zbog tog efikasnog oblikovnog sustava koji mu omogućava jednostavan rast i prilagodbu, u budućnosti ponuditi još dokaza da industrijska arhitektura i dalje može biti poligon za arhitektonsko istraživanje koje će nastaviti obogaćivati slike gradova.

Razlog više za to uvjerenje jest i činjenica da nastaje sve više industrija čije tehnologije nisu opterećenje za čisti okoliš i čija lokacija ne mora neminovno biti dislocirana u odnosu na grad. Ovo pogotovo važi za budućnost nove industrijske arhitekture u Rijeci jer ona nudi i neke posebne izazove, a najveći među njima jest revitalizacija fascinantne industrijske graditeljske baštine. Jedini način da se ona spasi od neminovne potpune propasti, koja će je zadesiti ako se ne oživi nekim novim funkcijama, jest da svi sudionici procesa – građani Rijeke, gradski planeri i političari, konzervatori, arhitekti i investitori – izvrše strukturni i mentalni *upgrade* svog operativnog sustava. Kad prijeđemo na sustav ***Rijeka 2.0*** problem degradacije graditeljske baštine riješiti će se takoreći sam od sebe.

Bivša tvornica elektronike u Pekingu, danas Goethe Institut, www.goethe.de (Goethe-Institut China)

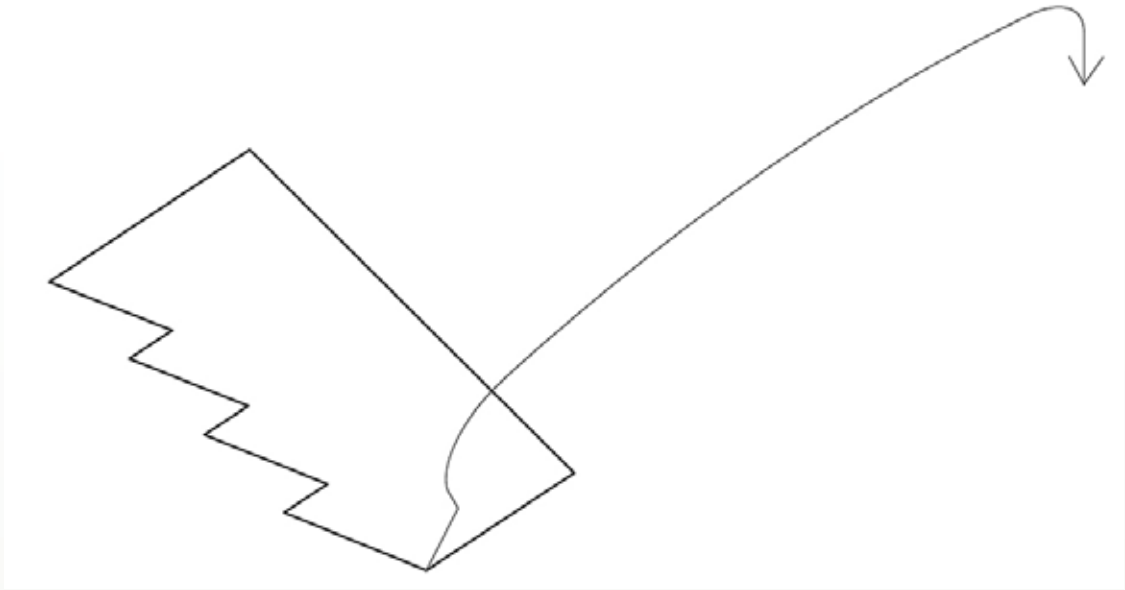

Ekstrudiranje profila po zadanoj putanji, autor: Igor Rožić

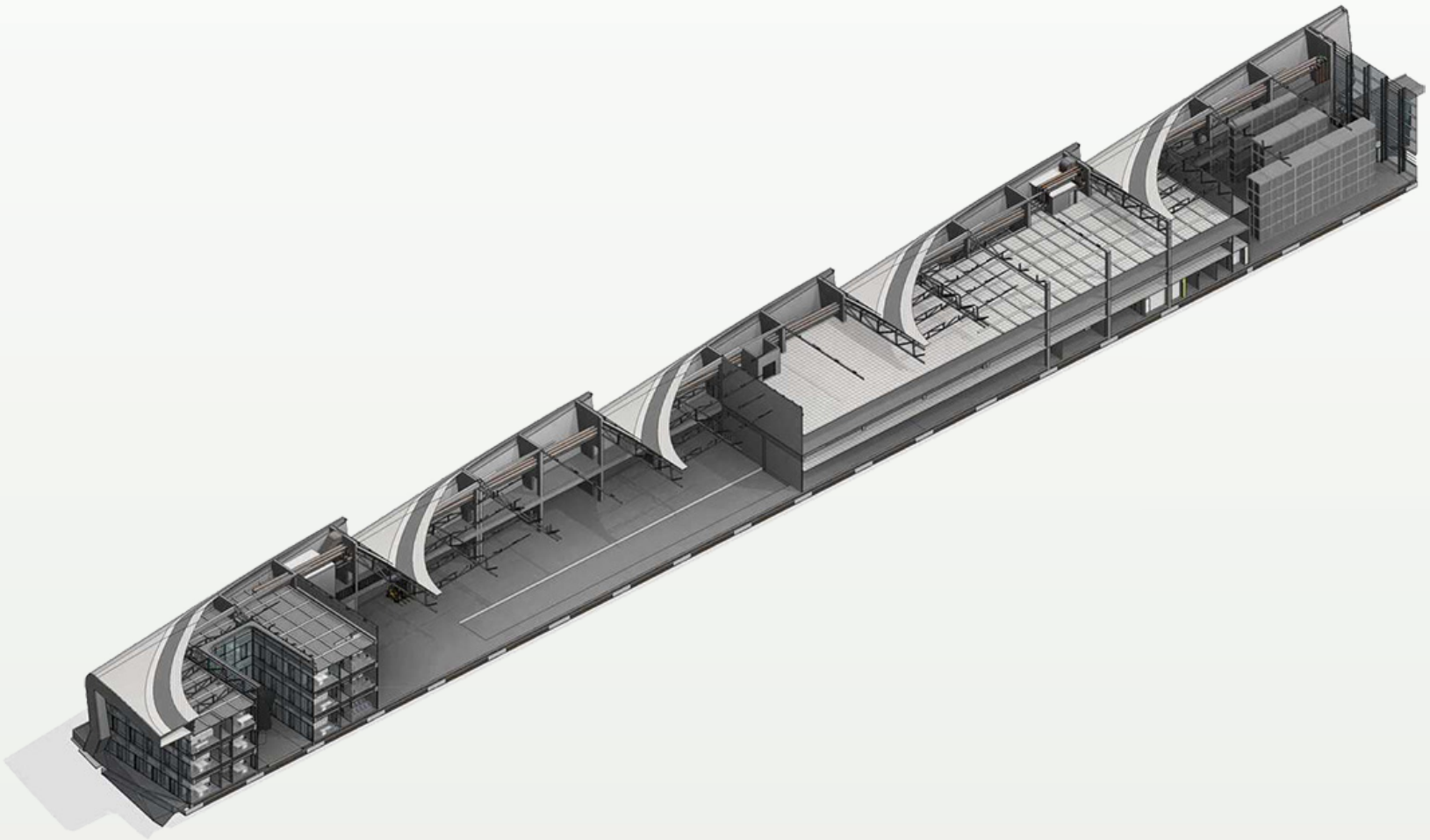

JGL 2.0 Svilno, Rijeka, autor: Igor Rožić

Metropolis, Rijeka, www.lokalpatrioti-rijeka.com

JGL 2.0, noćna fotografija, autor: Sandro Rubinić

MARKO SMOLJAN

Filozofski fakultet u Rijeci, student /
Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, student

Rad riječkih studenata PUM-a na projektu „Kultura građenja kroz stoljeća na hrvatskim otocima“ /
The Rijeka Art History Students' Contribution at the project „The Culture of Building on the Croatian Islands through Centuries“

Od 19. lipnja do 6. studenog 2015. godine u Beču je bila postavljena izložba „Baukultur über Jahrhunderte – Kroatische Inseln“, odnosno „Kultura građenja kroz stoljeća na hrvatskim otocima“. Održana je uz logističku i financijsku potporu bečkog osiguravajućeg društva *Vienna Insurance group* koje unutar svog programa *Architektur im Ringturm* sponzorira publikacije i izložbe namijenjene prezentaciji arhitekture. Revijalni karakter izložbe prikazivao je stoljetnu graditeljsku baštinu brojnih jadranskih otoka, od antike do suvremenosti.

Uz izložbu je prigodno otisnut i katalog, inače jedan u nizu revijalnih publikacija koje sustavno izlaze unutar programa *Architektur im Ringturm*. Raniji brojevi kataloga unutar istog programskog djelovanja prezentirali su veliki broj arhitektonskih ostvarenja nastalih na području Austrije, ali i na prostoru danas samostalnih država koje su u povijesnom, kulturološkom i gospodarskom kontekstu povezane s Republikom Austrijom. Na taj je način prezentirana arhitektura većine zemalja ili regija jugoistočne, srednje i istočne Europe koje su nekada skupno činile Podunavsku Monarhiju. Arhitektura na području Hrvatske prezentirana je u još jednom, ranijem izdanju naslovljenom *Avantgarde und Kontinuität: Kroatien, Zagreb, Adria* koji naglasak stavlja na modernističku tradiciju i kontinuitet Zagrebačke škole arhitekture. Ovaj drugi, o kojem je ovdje riječ, službenog naslova *Kroatische Inseln – Baukultur über Jahrhunderte*, ima za svrhu prezentirati kontinuitet tipološki raznolike arhitekture nastale u širokom vremenskom rasponu specifičnih povijesnih i prostornih okolnosti na hrvatskim otocima.

Bitno je naglasiti da su izložba i publikacija velikim djelom plod rada riječkih studenata povijesti umjetnosti i njihovih profesora. Posredstvom arhitekta Adolpha Stillera, involviranog u projekt *Architektur im Ringurm*, u procesu istraživanja i pripreme izložbe kao i kataloga, studente su mentorirali profesori Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, dr. sc. Luka Skansi i dr. sc. Marijan Bradanović. Time je Odsjek dobio priliku popularizirati svoje djelovanje, kako profesorskog, tako i studentskog kadra. Odlučujući faktor cijelog procesa, od inicijalne ideje i pripreme do realizacije, predstavlja profesor Luka Skansi čiji je raniji rad i poznanstvo s Adolphom Stillerom stvorilo preduvjet za ovo iskustvo studenata.

U razgovorima između pročelnice Odsjeka dr. sc. Nataše Lah i profesora, Luke Skansija i Marijana Bradanovića, predloženo je da se u projekt involviraju i studenti. Oni su tako dobili priliku sudjelovati u realizaciji važnog međunarodnog projekta te time praktično iskoristiti i demonstrirati stečeno znanje dobiveno iz novih iskustava. Na osnovi njihova dosadašnjeg rada i zalaganja, preporuka drugih profesora, ali i interesa studenata za područje arhitekture profesori su odabrali njih četvero; troje su studenti druge godine diplomskog studija: Renata Filčić, Mirela Gotal i Marko Smoljan, dok je Anamarija Žic na trećoj godini preddiplomskog studija.

Prvi sastanak profesora i studenata održan je u studenom 2014. godine i na njemu su izneseni prijedlozi rada na pripremi izložbe, podijeljena su zaduženja, prezentirana je metodologija istraživanja te su zadani rokovi. Svaki student morao je obraditi određeno vremensko razdoblje na način da pregleda pisanu građu, pronađe i selektira reprezentativne graditeljske primjere; time je svaki od četvero studenata praktički tematski oblikovao jedno poglavlje kataloga i sekciju izložbe. Proces istraživanja i prikupljanja građe redovito su kontrolirani od strane mentora.

S obzirom na područje kojim se bavi prof. Bradanović je mentorirao rad na prikupljanju relevantne gradnje i arhitekture iz perioda antike, srednjeg i novog vijeka. Anamarija Žic prikupljala je materijale vezane za reprezentativnu arhitekturu antike i srednjovjekovlja, dok je Renata Filčić prikupljala građu vezanu uz rani novi vijek, odnosno renesansnu i baroknu arhitekturu. Istraživanje je uključivalo višemjesečno iščitavanje stručne periodike, publikacija i ostalih izvora vezanih uz temu njihova rada.

Profesor Skansi mentorirao je Mirelu Gotal i Marka Smoljana koji su istražili i prikazali graditeljstvo svjetionika i vojnih utvrda podignutih za vrijeme Austrijske uprave na Jadranu, odnosno građu koja tematizira arhitekturu moderne i postmoderne, suvremenu arhitekturu, ali i impozantna konstruktivna rješenja mostova koji su već postali integralni dio ikonografije pejzaža. Istraživanje je uključivalo pronalazak te iščitavanje periodike i stručnih publikacija kako bi se prikupilo što više materijala i informacija. Istraživanje arhitekture nastale u 20. stoljeću sastojalo se od prelistavanja časopisa *Oris*, *Čovjek i prostor* te *Arhitektura*, monografskih revija pojedinih arhitekata, ali i specijaliziranih blogova poput onog Idisa Turata. Za ranija razdoblja korišteni su brojni zbornici kao i izdanja Instituta za povijest umjetnosti, časopisi *Peristil*, *Ars Adriatica* te *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* čime se dobar dio rada u prikupljanju podataka svodio na arhivsko istraživanje i prikupljanje dokumentacije.

Među brojnim prikupljenim materijalom posredstvom mentora odabran je jedan, reprezentativniji dio. Posebna pažnja pridana je tipologiji prezentiranih objekata. U ranijim razdobljima zastupljena je sakralna, komunalna, upravna, stambena i fortifikacijska arhitektura, ali i cjeloviti urbanistički sklopovi. U dijelu koji se bavi suvremenom arhitekturom možemo uočiti daljnju diversifikaciju tipologija na naseobine raznih karaktera i namjena; od višestambenih zgrada i obiteljskih kuća za odmor, preko memorijalnih groblja i spomenika, do školskih objekata, sportskih dvorana i hotelskih kompleksa. Prezentacijom različitih tipologija objekata omogućen je uvid u način života relativno izoliranih sredina koje same po sebi podrazumijevaju neke specifičnosti.

U ožujku 2015. godine održan je sastanak s arhitektom Adolphom Stillerom, kustosom izložbe i urednikom serije publikacija *Architektur im Ringturm*, na kojem su profesori i studenti prezentirali prikupljenu i selektiranu građu koja se trebala prikazati. Studenti su predstavili vrijednosti i specifičnosti odabranih primjera arhitekture kao i razloge zašto bi trebali biti prezentirani na izložbi i u katalogu. Daljnji rad podrazumijevao je pisanje tekstova. Obimniji tekstovi korišteni su kao uvod koji je trebao opisati vremensko-prostorni kontekst nastanka odabranih primjera arhitekture, dok kraći tekstovi opisuju projekt i njegov

Prije otvorenja izložbe za javnost Luka Skansi i Adolph Stiller kroz izložbu su proveli hrvatsku predsjednicu Kolindu Grabar-Kitarović i austrijskog predsjednika Heinza Fischera, izvor: Ured Predsjednice RH / Domagoj Opačak

Kolaž fotografija izložbenog postava, http://www.proarh.hr/category/news/page/2/

značaj. Važno je spomenuti da su tekstove s hrvatskog na njemački i engleski jezik prevodile studentice povijesti umjetnosti i jezičnih kombinacija: Marija Mrkobrada, Sarah Sharpe i Josipa Špehar.

Budući da je vizualnost i prostornost najvažnija karakteristika arhitekture, fotografije odabranih primjera bile su od presudnog značaja. Njihovo je prikupljanje podrazumijevalo kontaktiranje specijaliziranih fotografa i pronalaženje fotografskih kolekcionara koji su trebali osigurati potrebne fotografije uz poštivanje njihovih autorskih prava. Potraga za materijalima vezanim za modernu i suvremenu arhitekturu zahtijevala je i posjet Hrvatskom muzeju arhitekture u Zagrebu. U muzeju su pregledani brojni originalni nacrti i arhivski snimci koji su zatim skenirani u visokoj rezoluciji i pohranjeni u digitalni format. Prikupljanje podataka uključivalo je i rad na terenu. Naime, izostanak potrebnog materijala stvorio je potrebu i želju za posjetom bližim lokalitetima na otoku Krku gdje su studenti Gotal i Smoljan zajednički s profesorom Skansijem posjetili i detaljno fotografirali sedam primjera arhitekture različite tipologije iz različitih perioda svjedočeći iz prve ruke njihovim kvalitetama, bivanju i mijenama kroz vrijeme. Terenskom istraživanju se priključio i Adolph Stiller koji je iskoristio priliku i razmijenio dojmove, ideje i sugestije s profesorom Skansijem i studentima te podsjetio na skoro održavanje izložbe.

Izložbu su službeno 18. lipnja 2015. godine otvorili austrijski predsjednik Heinz Fischer i hrvatska predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović čime je izložba dobila na važnosti, a time djelomično i medijskoj popraćenosti. Otvorenje je popratio i vjerojatno najpopularniji arhitekt na području bivše Podunavske Monarhije, Boris Podrecca te hrvatski arhitekti Tea Horvat i Radovan Šobat čija je *Olive hause* prezentirana na izložbi i u katalogu.

U kontekstu prezentacije arhitekture na jadranskim otocima ova izložba i tiskana publikacija odigrali su ulogu svojevrsnog *best off*-a. S obzirom na bilingvalnost izložbe i kataloga (njemački i engleski) možemo reći da se radi i o promicanju i populariziranju jedne kulture i nasljeđa u širim europskim i svjetskim okvirima. Izdanje sadrži brojne i kvalitetne fotografije arhitekture u jadranskom pejzažu, inače tako bliskom jednom *Mitteleuropejcu*.

Luka Skansi i Adolph Stiller, snimila: Marija Mrkobrada

Studenti u Beču, snimila: Marija Mrkobrada

Tako realizirana, ova publikacija postaje reklama hrvatske stoljetne arhitekture, ali i prirodnih ljepota koje ju okružuju.

Studenti su sudjelovanjem u ovom projektu stekli vrijedno iskustvo praktičnog rada, uz utvrđivanje i ponavljanje ranije stečenog znanja i usvajanje novog. Naposljetku, oblikovanje i reprodukcija informacija predstavljali su samo jedan segment posla. Ono najvrijednije, praktični i terenski rad, studente je upoznao s metodologijom istraživanja jer su stekli konkretno iskustvo koje će im izuzetno koristiti u budućem radu.

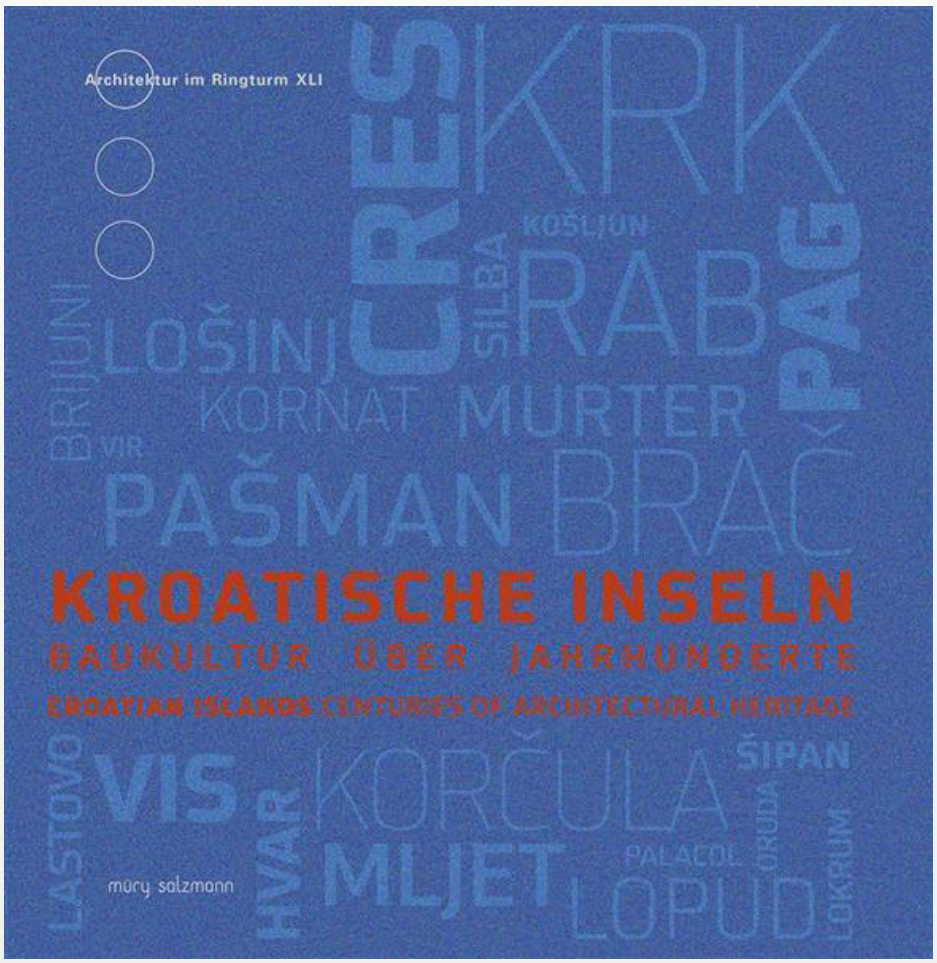

Naslovnica kataloga Kroatische Inseln – Baukultur über Jahrhunderte, http://www.muerysalzmann.at/shop/shop_artikeldetails.asp?str=weg+von+hier&Page=1&agnr=223

Instalacija Sommerfreuden hrvatske umjetnice Tanje Deman na Ringturmu, http://www.wikiwand.com/de/Ringturm

Studenti s profesorom Skansijem, snimio: Igor Bararon

Što je predstavljeno od arhitekture?

Antika i srednjovjekovlje, Anamarija Žic

1. Brijuni, uvala Verige, rimska vila
2. otok Cres, urbanistički sklop naselja Lubenice
3. Palacol i Oruda, bizantska utvrda i ranokršćanska crkva Sv. Ivana
4. otok Krk, ranokršćanski kompleks Mirine
5. otok Krk, Milohnići, crkva sv. Krševana.
6. otok Košljun, franjevački samostan
7. otok Krk, urbanistički sklop Dobrinja
8. otok Krk, Krk, crkva sv. Kvirina
9. otok Rab, Rab, crkva sv. Ivana Evanđelista
10. otok Rab, Supetarska Draga, crkva sv. Petra
11. otok Rab, Rab, katedrala sv. Marije Velike
12. otok Rab, Rab, zvonik crkve sv. Marije Velike
13. otok Rab, Barbat, utvrda sv. Kuzme i Damjana
14. otok Pag, Pag, crkva sv. Marije
15. otok Pašman, Ćokovac, crkva i benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana
16. otok Korčula, urbanistički sklop grada Korčule
17. otok Mljet, benediktinski samostan s crkvom sv. Marije
18. otok Mljet, Ploče, kasnoantička palača
19. otok Lopud, crkva sv. Ivana Krstitelja
20. otok Šipan, crkva sv. Petra na Veljem Vrhuab

Renesansa i barok, Renata Filčić

1. otok Vis, Komiža, benediktinski samostan i crkva sv. Nikole
2. otok Cres, Osor, katedrala Marijina Uznesenja
3. otok Rab, Rab, palača Dominis
4. otok Hvar, Hvar, kuća Užižić
5. otok Korčula, Korčula, katedrala sv. Marka
6. otok Lopud, crkva sv. Marije od Špilice i franjevački samostan
7. otok Hvar, Hvar, Tvrdalj Petra Hektorovića
8. otok Rab, Rab, Knežev dvor
9. otok Cres, Cres, palača Marcello Petris
10. otok Rab, Rab, Gradska loža
11. otok Brač, Blaca, pustinja Blaca
12. otok Hvar, Vrboska, crkva-tvrđava sv. Marije od Milosrđa
13. otok Vis, Komiža, crkva sv. Marije (Gospa Gusarica)
14. otok Hvar, Hvar, Gradska loža
15. otok Hvar, Hvar, katedrala sv. Stjepana
16. otok Korčula, Korčula, palača Arneri
17. otok Hvar, Jelsa, Trg sv. Ivana i crkva sv. Ivana
18. otok Hvar, Hvar, Arsenal i pučko kazalište
19. otok Vis, Komiža, palača Zanchi
20. otok Lošinj, Veli Lošinj, crkva sv. Antuna Pustinjaka
21. otok Lastovo, urbanistički sklop naselja Lastovo

Austrijska uprava na Jadranu, Mirela Gotal

1. Pulski fortifikacijski sistem
2. Svjetionici na Jadranu

Moderna i suvremena arhitektura, Marko Smoljan

1. otok Lopud, Hotel Grand
2. otok Lopud, Vila Vesna
3. otok Lopud, spomenik Viktoru Dyku
4. otok Krk, Malinska, Vila Kosch
5. otočje Brijuni, Veli Brijun, Hotel Neptun

6. otočje Brijuni, Veli Brijun, Paviljon
7. otok Rab, Kampor, memorijalno groblje
8. otok Vis, Komiža, Dom JNA
9. otok Vis, Komiža, osnovna škola
10. otok Krk, Malinska, Haludovo
11. otok Korčula, Korčula, Hotel Marco Polo
12. otok Lošinj, Mali Lošinj, Srednjoškolski centar
13. otok Krk, Njivice, naselje Kijac
14. otok Korčula, Smokvica, tržni centar Pošip
15. otok Krk, Krčki most
16. otok Pag, Paški most
17. otok Rab, Suha Punta, Hotel Carolina
18. otok Krk, Krk, Osnovna škola Fran Krsto Frankopan
19. otok Krk, Krk, sportska dvorana i trg
20. otok Krk, Krk, Dječji vrtić Katarina Frankopan
21. otok Cres, Cres, POS zgrada Capsula
22. otok Vir, Vir, Mrtvačnica
23. otočje Kornati, memorijalni kompleks stradalim vatrogascima
24. otok Pag, Braničevica, Villa Ivana
25. otok Brač, Bobovišće, Kuća Dimov
26. otok Silba, Haus TV
27. otok Korčula, uvala Nova, Kuća Tri Sulara
28. otok Murter, Tisno, stambena kuća
29. otok Krk, Risika, Kuća Gumno
30. otok Pag, Stara Novalja, *Olive Haus*
31. otok Lopud, Paviljon „your black horizon“

MARUŠA ZOREC

d.i.a. / B.A.E.

Obnova Plečnikove kuće u Ljubljani / Prenova Plečnikove hiše v Ljubljani /
The Reconstruction of Plečnik's House in Ljubljana

Plečnikova kuća, kronologija gradnje

Obnova Plečnikove kuće u Ljubljani opsegom je malen, no zbog važnosti arhitekta i stanja objekta prije obnove, prilično složen projekt. Cijeli kompleks ima dugu i složenu povijest koju je dijelom trebalo predstaviti kako bi se olakšalo razumijevanje stanja prije obnove, sâm koncept obnove te novi organizacijski program, dizajn novih intervencija i muzeoloških prezentacija.

Plečnik je na početku s obitelji živio na Gradišču, u Ljubljani, u građevini koja danas više ne postoji. Arhitektov brat, svećenik Andrej Plečnik je oko 1915. godine kupio zgradu na Karunovoj ulici s namjerom da u njoj stanuje sve troje braće – Andrej, Jože i Janez, te sestra Marija. U ovu jednostavnu kuću u predgrađu ranih dvadesetih godina, po povratku iz Praga u Ljubljanu, doselio je Jože Plečnik. U početku je uredio tri sobice u potkrovlju, dok je prizemlje iznajmljivao. Želio je kuću povećati i za ostale zbog čega započinje proširenje. Prvotno je izgradio cilindrični objekt koji je dograđen na postojeću gradnju. Tome je nakon nekoliko godina dodao trijem s kolonadom i strehom na sjevernoj strani. Nakon što je kupio susjednu kuću na Karunovoj ulici vrlo je lako dodao zimski vrt s južne strane, a cijeli kompleks je povezao velikim vrtom koji je za njega imao iznimnu važnost. Plečnik je većinu života živio sam u kući, sa svojom kućnom pomoćnicom, u stražnjem dijelu kompleksa, dok prostor prema ulici iznajmljuje.

Nakon smrti arhitekta, 1957. godine, kuću nasljeđuje njegov nećak pri čemu se zadržava njen tadašnji izgled. Fotografije koje potječu iz tog vremena bile su nam od velike važnosti pri izradi projekta prezentacije. Od 1974. godine građevinom upravlja Muzej arhitekture, a danas o njoj brinu Muzej i galerije grada Ljubljane. Kuća je u međuvremenu doživjela neke preinake, uređen je novi ulaz s ulice, manji muzejski prostor s mansardom/prostorom u potkrovlju, dok se je stan na uglu još uvijek iznajmljivao.

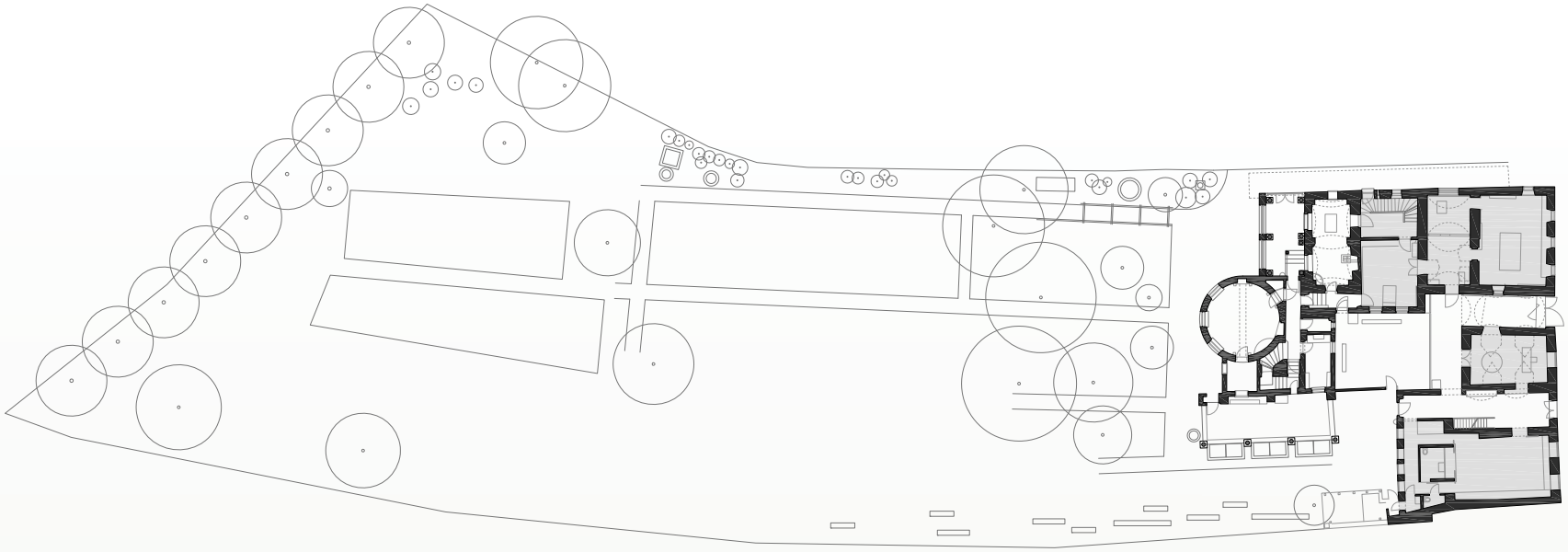

Plečnikova kuća, tlocrtni prikaz prizemlja s vrtom

Kada je Gradska općina krenula u projekt obnove jedan od njezinih ciljeva bio je i oblikovati ulazni prostor za posjetitelje budućeg muzeja. Plečnikov dom je zapravo vrlo malen prostor i omogućuje vodstvo samo za sedam posjetitelja istovremeno. Za potrebe većih skupina posjetitelja i dodatnu edukaciju željeli su obnoviti ulazni prostor koji bi imao funkciju za sve potrebne sadržaje. Izgled građevine prije obnove nije odavao tako loše stanje kao što se to pokazalo s početkom radova. Razlozi za obnovu prvenstveno su bile dotrajale instalacije te želja za uređivanjem ulaznog prostora za posjetitelje u stambenom objektu na Karunovoj ulici.

Plečnikova kuća je izuzetan svjedok vremena u kojem je arhitekt živio, jer je sačuvana u svojem izvornom obliku. Njen cjelokupan izgled sa svim svojim fragmentima istovremeno nam svjedoči o iznimnoj osobnosti velikog arhitekta, njegovu posebnom načinu života kroz što se ujedno dobiva uvid i u karakteristike njegova stvaralaštva. Kuća je svojevrsni palimpsest ostacima procesa koji su se tijekom vremena odvijali u arhitektonskoj praksi, testiranje različitih materijala, njihovog sastava i obrade, uporabe elemenata s drugih građevina i arhitektonske konstrukcije. Kuća je svjesno i savjesno izgrađena vrlo skromno i kao takvu smo je željeli sačuvati i prezentirati.

Plečnikova kuća ima status spomenika od nacionalnog značaja što je najviša razina zaštite u našoj državi. Projektu je bilo nužno pristupiti stručno, i taj proces je trajao osam godina. Prvotno je bilo potrebno urediti vlasničke odnose i iseliti postojeće stanare nakon čega se pristupilo pripremi stručnih podloga za rad. Izrađene su precizne arhitektonske snimke zgrade te konzervatorska studija uključujući i potrebna sondiranja. Precizna sondiranja vršena su kasnije, tijekom obnove. Konzervatorskom studijom predložena je valorizacija pojedinačnih prostora, što je bio važan temelj za naš rad. Valorizacija pojedinih građevinskih elemenata, posebice u manje važnim prostorijama, provedena je istovremeno s izradom projekta obnove.

Bitan dio projekta bio je uređenje stambenih i muzejskih prostora na Karunovoj ulici, jer su to bili prostori koje je trebalo znatnije izmijeniti. Rezultat je bio manji atrij koji je zajedno sa stambenim prostorom u uglu kompleksa omogućio povezivanje svih predviđenih funkcija prizemlja te potpuno novu muzeološku

Plečnikova kuća, stanje prije obnove

organizaciju prostora. Plečnikov dom u stražnjem dijelu Karunove ulice 4 također je u potpunosti obnovljen, iako je trebalo posegnuti za izrazitijim restauratorskim zahvatima. Nakon obnove zadržao je više-manje izgled vidljiv na fotografijama iz 1957. godine.

Izrađena je studija za ishođenje građevinske dozvole kojom se predviđa organizacijski raspored sukladan cjelini. Nakon što sam se s kolegama iz mog arhitektonskog ureda uključila u projekt, uglavnom se promijenila ta organizacijska shema. Nakon obilaska prostora utvrdili smo da je u neiskorištenom dijelu građevine mnogo lijepih presvođenih prostora. Također, slijedili smo naš princip da se svim prostorima omogući dotok dnevne svjetlosti te da se prostor organizira kružno, poput petlje. Na taj način značajno se izmijenila prvotna tlocrtna osnova trakta na Karunovoj ulici; centralno nadsvođena prostorija prenamijenjena je u ulazni prostor s trgovinom, s jedne strane smjestili su se prostori za edukativne programe te sanitarni prostori dok je u daljnjem slijedu prostorija smješten stan arhitekta, odnosno manji muzeološki koncipirani prostori u kojima se predstavljaju njegov život i djelo. Za potrebe prezentacije Plečnikovih ostvarenja osmišljen je koncept koji se nadovezuje na prostorne kvalitete izložbenih prostorija. U suradnji s predstavnicima muzeja i kustosicom Anom Porok pokušali smo predstaviti Plečnikov život, ostvarenja u Beču i Pragu, te posebice ona u Ljubljani. U odvojenom nadsvođenom prostoru, nekadašnjoj kuhinji, predstavljeni su arhitektovi snovi – nerealizirane vizije Ljubljane.

Otvaranjem ovih stambenih prostora predstavljeno je i nekoliko zanimljivih detalja koji se vrlo lako mogu pripisati Plečniku. Iako u tim prostorijama nikada nije živio, sam pogled na izvedenu gradnju upućuje na njega – izuzetno lijepa prozorska niša u uglovnoj prostoriji, gdje je predstavljena Ljubljana, drveni portal na ulazu u muzej, koji krije zanimljivu priču zbog čega smo se odlučili istaknuti ga. Sve te odluke zahtijevale su puno provjera i usklađivanja na licu mjesta. Neke ideje pojavile su se iznenada, poput pregradne stijene sa skrivenim vratima. Ta pregradna stijena nadomjestila je tanak pregradni zid koji je bio u izuzetno lošem stanju.

Program prizemlja nastavlja se i na prvom katu gdje su manji prostori uređeni kao mjesto za povremene izložbe; prostorno se nastavljaju na radne prostore kustosa koje ujedno služe i za pripremu izložbi. Taj prostor povezan je u cjelinu zahvaljujući dvama stubištima.

Dok su u prednjem dijelu bile izraženije izmjene prostora, najvažniji i najbolje očuvan dio kompleksa bio je onaj stražnji, s prostorima u kojima je stanovao arhitekt. Ta struktura dobila je ojačane konstruktivne temelje, nove instalacije te se pristupilo obnovi postojećih građevnih elemenata i opreme. U ovom dijelu intervencije su se svele na minimum kako bi se što bolje očuvala autentična atmosfera iznimnog ambijenta. Konstrukcije za ojačanje nastojale su se smanjiti koliko je to bilo moguće, dok su nove instalacije provedene na način da minimalno utječu na autentičnost prostora. Za cjelokupnu mrežu instalacija tražila su se najmanje invazivna rješenja i mogućnosti.

S obzirom na važnost cijelog kompleksa i zahtjevnost projekta u obnovi je sudjelovao interdisciplinarni tim stručnjaka iz različitih područja. Muzejska struka povezala se s naručiteljem i arhitektima, konzervatorima i umjetnicima, restauratorima, stručnima za pojedine vrste materijala. Posebno je potrebno istaknuti konstruktivnu ulogu naručitelja – Gradske općine Ljubljana i sve predstavnike muzeja s kojima se dugo radilo na koordiniranju programa budućeg muzeja. Važnu ulogu u cijelom procesu imao je i Zavod za zaštitu kulturne baštine i izvrsna konzervatorica Irena Vesel koja je stručno i predano sudjelovala u svim odlukama i svakodnevno nadgledala cjelokupan proces. Suradnja s njome usmjeravala je projekt između radikalnijih prijedloga i konzervatorske zaštite prema odlukama, koje bi čim bolje prezentirale djelo arhitekta Jože Plečnika. Briga nas arhitekata bio je nov život kuće te pronalaženje prave mjere između očuvanja izvornoga i oblikovanja novoga. U cjelokupnom procesu tu je bilo najviše nedoumica. U kojoj mjeri očuvati dijelove, namijenjene većim preinakama, kako bi se stvorilo novo okruženje za nove sadržaje? Kako oblikovati nove zahvate, a da izraz nije previše blizak autorskom izrazu arhitekata? Kako oblikovati novo da usprkos svemu izražava duh našeg vremena, da označi novi život u staroj ljusci?

Kreiranje arhitekture uvijek je putovanje u nepoznato. Bilo da se radi o izgradnji novog ili se oslobađa prostor unutar starih zidanih struktura, nikad ne znate kako će prostor zaživjeti jednom kada bude dovršen. Često su, više od materijalnog izgleda ljuske, važniji praznina, otvorenost, sloboda kretanja i korištenja, materijalnost ljuske i prirodno svjetlo.

** Projekt: Obnova Plečnikove kuće u Ljubljani, 2012-2015.*

Maruša Zorec, Maša Živec, Matjaž Bolčina (arhitekti) -
- Arrea, arhitektura d.o.o.

Irena Vesel (odgovorna konzervatorica) – ZVKDS Ljubljana

Plečnikova kuća, pročelje, stanje nakon obnove

Plečnikova kuća, veža, stanje nakon obnove

Plečnikova kuća, krilo prema Karunovoj ulici, stanje nakon obnove

Maruša Zorec, d.i.a.

Prenova Plečnikove hiše v Ljubljani*

Prenova Plečnikove hiše v Ljubljani je po obsegu majhno, a glede na arhitektov pomen in stanje objekta pred prenovo, dokaj kompleksno delo. Celoten kompleks ima dolgo in zapleteno zgodovino, ki jo je potrebno vsaj deloma predstaviti, za lažje razumevanje stanja pred prenovo, koncepta prenove, nove organizacije programov, zasnove posegov in prezentacije muzejski v postavitvi.

Plečnikova družina je živela prvotno na Gradišču v Ljubljani, v stavbi, ki je danes ni več. Arhitektov brat, duhovnik Andrej Plečnik je okoli 1915 kupil stavbo na Karunovi ulici za namenom, da bi v njej nekoč prebivali vsi trije bratje – Andrej, Jože in Janez in sestra Marija. V to preprosto predmestno hišico se je v začetku dvajsetih let naselil Jože Plečnik, ko se je vrnil iz Prage v Ljubljano. Sprva si je uredil tri sobice na podstrešju, pritličje pa oddajal. Hišo je želel povečati tudi za ostale in je s tem namenom snoval prizidek. Prvotno je zgradil valjast objekt, ki ga je priključil k obstoječi stavbi. Temu je po nekaj letih dodal stebriščno vstopno vežo in nadstrešnico na severni strani. Ko je kupil še sosednjo hišo ob Karunovi ulici je lahko celotnemu kompleksu prizidal tudi zimski vrt na južni strani in celoten kompleks povezal z velikim vrtom, ki je imel zanj zelo velik pomen. Plečnik je večino življenja živel v hiši sam, s svojo gospodinjo, v zadnjem delu kompleksa, prostore ob ulici je oddajal.

Ko je arhitekt leta 1957 umrl je hišo podedoval njegov nečak in jo ohranil takšno kot je bila za časa arhitektovega življenja. Iz tega časa izvirajo tudi fotografije, ki so nam bile pri prezentaciji v veliko pomoč. Leta 1974 je dobil objekt v upravljanje Arhitekturni muzej, danes skrbijo zanj Muzej in galerije mesta Ljubljana. Hiša je v tem času doživela nekaj sprememb, uredil se je nov vhod z ulice, manjši muzejski prostor z mansardo, vogalno stanovanje pa je bilo še vedno v uporabi najemnikov.

Ko se je Mestna občina lotila projekta prenove je bil njen namen tudi pridobitev vstopnega območja za obiskovalce. Plečnikovo domovanje je namreč izjemno majhno in dopušča vodene oglede le sedmim obiskovalcem naenkrat. Za potrebe večjih skupin in za dodatno izobraževanje so želeli, da se v območju vhoda s prenovo uredijo vsi, za te namene potrebni prostori. Zunanja podoba objekta pred prenovo ni kazala tako slabega stanje, kot se je izkazalo po začetku del. Razlogi za prenovo so izhajali predvsem v dotrajanih instalacijah in možnosti ureditve vstopnega območja v stanovanjski stavbi ob Karunovi ulici.

Plečnikova hiša je izjemni pričevalec časa v katerem je arhitekt živel, saj je ohranjena v svoji izvirni podobi. Obenem nam njena celotna zasnova z vsemi fragmenti priča o izjemni osebnosti velikega arhitekta, njegovem posebnem načinu življenja in nam odstira tudi vpogled v način njegovega ustvarjanja. Hiša je namreč palimpsest ostalin iz procesov, ki si se tekom življenja odvijali v arhitektovi praksi, preizkusov različnih materialov, njihovih sestav in obdelave, reciklaža elementov z drugih objektov in arhitektovih gradbišč. Hiša je izjemno in zavestno zgrajena zelo skromno in kot tako smo jo želeli tudi ohraniti in prezentirati.

Plečnikova hiša ima status spomenika državnega pomena. To je najvišja stopnja zaščite v naši državi. Zato se je bilo potrebno projekta lotiti strokovno, kar je v celoti trajalo osem let. Potrebno je bilo urediti lastniška razmerja, izseliti najemnike, predvsem pa pripraviti strokovne podlage za delo. Izdelani so bili natančni posnetki stavbe in Konzervatorski načrt z določenimi sondiranji. Natančna sondiranja so potekala tudi kasneje, tekom gradnje. V konzervatorskem načrtu je bila predlagana valorizacija posameznih prostorov, ki je bila pomembna osnova za naše delo. Valorizacija posameznih elementov stavbe, predvsem tistih v manj pomembnih prostorih se je izvajala sproti, med načrtovanjem.

Bistven del projekta je bila prenova stanovanjskih in muzejskih prostorov ob Karunovi ulici, kjer so bili prostori deležni večjih sprememb. Pridobil se je manjši zunanji atrij, ki je skupaj s

stanovanjskimi prostori v vogalu kompleksa omogočil povezavo vseh programov v pritličju in tako popolnoma novo organizacijo muzeja. Plečnikovo domovanje v zaledju Karunove ulice 4, je bilo prav tako v celoti prenovljeno, vendar je tukaj šlo za izrazito restavratorske posege. Njegov dom je tudi po prenovi ostal več ali manj takšen, kot je bil na fotografijah iz leta 1957.

Izdelal se je načrt za gradbeno dovoljenje, ki je predvideval organizacijsko razporeditev programov podobno obstoječi. Ko smo se v projekt vključili s sodelavci mojega biroja, se je spremenila predvsem ta, organizacijska shema. Po ogledu prostorov na licu mesta smo namreč ugotovili, da je v neizkoriščenem delu stavbe nekaj izjemno lepih, obokanih prostorov. Prav tako smo sledili našemu načelu, da v vse prostore pripeljemo dnevno svetlobo in prostor organiziramo krožno, kot prostorsko zanko. Tako smo precej spremenili prvotno tlorisno zasnovo traktov ob Karunovi ulici, osrednji obokan prostor se je namenil vstopni točki s trgovinico, na eno stran so se umestili prostori s pedagoškim programom in sanitarijami, v izjemno lepe prostore ob arhitektovem domovanju pa mali muzejski prostori s predstavitvijo arhitektovega življenja in dela. Za namen predstavitve Plečnikovega dela je bil izdelan poseben koncept, ki se je navezal na prostorske kvalitete obstoječih prostorov. V tesnem sodelovanju s predstavniki muzeja in kustosinjo Ano Porok, smo skušali izpostaviti predvsem Plečnikovo življenje, delo na Dunaju in Pragi ter predvsem v Ljubljani. V posebnem obokanem prostoru – nekdanji kuhinji, so predstavljene arhitektove sanje – neuresničene vizije za Ljubljano.

Odpiranje teh stanovanjskih prostorov je odstrlo nekaj zanimivih detajlov, ki jih morda lahko pripišemo tudi Plečniku. Čeprav v teh prostorih nikoli ni prebival, lahko glede na posege na stavbi pripišemo njemu izjemno lepe okenske niše v vogalni sobi, kjer je predstavljena Ljubljana, lesen portal ob vstopu v muzej, ki skriva zanimivo zgodbo in smo se ga odločili posebej izpostaviti. Vse te odločitve so zahtevale veliko preverjanj in usklajevanj na licu mesta. Nekatere so se pojavile tudi sproti, kot na primer odločitev za predelno steno s skritimi vrati. Ta stena je nadomestila tanko predelno steno, ki je bila v izjemno slabem gradbenem stanju.

Program pritličja se nadaljuje v nadstropje, kjer se je v malih sobicah uredilo prostore za začasne razstave , ki se nadaljujejo v delovne prostore kustosov in služijo tudi za pripravo razstav. Preko dveh stopnišč je lahko ta del povezan in prehoden.

Medtem, ko so v sprednjem delu potekale večje prostorske spremembe, je bil najpomembnejši, najbolj varovan zadnji del kompleksa, s prostori arhitektovega domovanja, deležen skrajno previdnih konstrukcijskih utrditev, novih instalacij in restavriranja obstoječih elementov stavbnega pohištva in opreme. V tem delu so se posegi skušali zmanjšati na najmanjšo možno mero, da bi se ohranila čimbolj avtentična atmosfera izjemnih ambientov. Ojačitve konstrukcije so se skušale minimalizirati, vse trase in pozicije novih instalacij pa izvesti tako, da bi čim manj motile avtentičnost prostorov. Za vse trase instalacij so se preverjale najbolj optimalne možnosti in iskale rešitve, ki bi bile čim manj destruktivne.

Glede na pomen celotnega kompleksa in zahtevnost projekta in vseh posegov je pri prenovi sodelovala zelo interdisciplinarna ekipa strokovnjakov z različnih področij. Povezale so se muzejska stroka z naročnikom in arhitekti, konzervatorji in vsi, za vsak material specifičnimi izvajalci - restavratorji. Posebej je potrebno izpostaviti konstruktivno vlogo naročnika – Mestne občine Ljubljana in vseh predstavnikov muzeja, s katerimi se je dolgo usklajeval program bodočega muzeja. Pomembno vlogo v celotnem procesu je imel tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine in izjemna konservatorka Irena Vesel, ki je strokovno in predano sodelovala pri vseh odločitvah in vsakodnevno bdela nad celotnim procesom. Sodelovanje z njo je usmerjalo projekt med radikalnejšimi predlogi in konservativnim ohranjanjem proti odločitvam, ki bi čim bolje prezentirale delo arhitekta Jožeta Plečnika. Skrb nas arhitektov pa je bilo novo življenje v hiši in za to iskanje prave mere med ohranjanjem prvotnega in pogoji novega. Prav tu so bile ustvarjalne dileme v procesu največje.

Koliko ohraniti v delih, ki so bili deležni večjih sprememb, da se ustvari novo okolje za nove vsebine? Kako oblikovati vse nove intervencije, da se z govorico ne približamo preveč avtorjevemu arhitektovemu avtorskemu izrazu? In kako zasnovati novo, da izraža kljub vsemu duh našega časa, da označi novo življenje v stari lupini?

Ustvarjanje arhitekture je vedno pot v neznano. Naj gre za gradnjo novega ali osvobajanje prostora znotraj starih pozidanih struktur, nikoli ne vemo, kako bo prostor zaživel, ko bo končan. Pogosto so bolj kot materialna podoba lupine pomembni praznina, odprtost, svoboda gibanja in uporabe, materialnost lupine in naravna svetloba.

**Prenova Plečnikove hiše v Ljubljani, 2012-2015*

Maruša Zorec, Maša Živec, Matjaž Bolčina (arhitekti) – Arrea, arhitektura d.o.o.

Irena Vesel (odgovorna konservatorka) – ZVKDS Ljubljana

DAN POVIJESTI **UMJETNOSTI**

DAN POVIJESTI
UMJETNOSTI

ARHITEKTURA – PROBLEMI DANAŠNJE ARHITEKTONSKE PRAKSE

PREDAVANJA
FILOZOFSKI FAKULTET (207) 09:30 – 13:00

IDIS TURATO	Arhitektura konteksta
MARUŠA ZOREC	Slojevi starih i novih vremena
MARKO SMOLJAN	Rad riječkih studenata PUM-a na projektu "Stoljetna arhitektura na jadranskim otocima"
NIKOLINA JELAVIĆ MITROVIĆ	SUDAR BAŠTINA - modeli prezentacije muzejskih postava unutar povijesnih građevina
LEA KNEŽEVIĆ i ROBERT PREDOVAN	Radnička naselja u Rijeci - Turnić i Ogranak

RADIONICE
(UZ PRIJAVU – OGRANIČEN BROJ SUDIONIKA)

ŠARENGRAD 14:00 - 16:00, OŠ Vladimir Gortan

ČITANJE UZORAKA 14:30 - 17:30, Društvo arhitekata Rijeka

VODSTVO

INDUSTRIJSKA ULICA - PUTEM RIJEČKE INDUSTRIJSKE PRIČE

Vrijeme i mjesto polaska: 14:30; Torpedo, okretište autobusne linije 8

TRIBINA
MALI SALON 18:00 – 20:00

GORDAN RESAN	Rad Društva arhitekata Rijeka i provođenje arhitektonskih natječaja
DUŠAN KOSTIĆ	Idejni projekt baptističke crkve na Zametu
IGOR ROŽIĆ	Novi kompleks JGL Svilno 2
VLADI BRALIĆ	Zgrada astronomskog centra Rijeka

Dan povijesti umjetnosti u Rijeci realiziran je u suradnji:

Kluba studenata povijesti umjetnosti ARTeFACT,

Društva povjesničara umjetnosti Rijeke,

Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci,

Centra za ikonografske studije Filozofskog fakulteta u Rijeci,

Društvom arhitekata Rijeka,

Centrom za industrijsku baštinu Sveučilišta u Rijeci,

Muzejom moderne i suvremene umjetnosti.

U radu na projektu Dana PU sudjelovali su:

Marin Bolić, Lidija Butković Mićin, Maja Cepetić Rogić, Margita Cvjetinović Starac (PPMHP), Nikolina Dostal, Kristina Eterović, Ivana Golob, Katerina Jovanović, Sanja Jovanović, Lea Knežević, Anamarija Komesarović, Mia Krneta, Iva Kuljiš, Maja Martinčić, Lucija Peremin, Mario Pintarić, Robert Predovan, Irena Radoslav, Bruno Raguž, Sabina Salamon (MMSU), Luka Skansi, Gorana Stipeč (DAR), Petra Štefičar, Zinka Čabrijan (OŠ Vladimir Gortan), Marina Vicelja Matijašić, Kristian Volarić, Anamarija Žic

Zahvaljujemo na potpori:

Gradu Rijeci i Studentskom kulturnom centru na financijskoj podršci,
svim medijima, ustanovama, udrugama i klubovima te *web* i Facebook stranicama koji su poduprli našu aktivnost i proširili obavijest o fotografskom natječaju i Danu povijesti umjetnosti u Rijeci!

Manifestaciju su financijski pomogli:

Grad Rijeka – Odjel za kulturu / City of Rijeka – Department of Culture

Studentski kulturni centar Rijeka / Student Cultural Center Rijeka

Sveučilište u Rijeci / University of Rijeka

Klub studenata
povijesti umjetnosti

Rijeka, 2016.